

บทที่ 3

วัฒนธรรมจีนที่ศาลเจ้า

ศาลเจ้าจีนในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน ศาลเจ้าถือว่าเป็นสิ่งเก่าแก่ใกล้ตัวมากที่สุด ในประเทศไทยหากค้นร่องรอยความเป็นมาของชาวจีนนับตั้งแต่เริ่มเข้ามาติดต่อกับค้าขาย ตั้งแต่ สมัยสุโขทัยจนกระทั่งลงหลักปักฐานในสมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ ชาวจีนในเมืองไทยเริ่ม มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น วัดและศาลเจ้าเป็นสถานที่ทำกิจกรรมทางศาสนาของ สาธารณชน คำว่าศาลเจ้าและวัดในภาษาจีนใช้คำว่า ชื่อหรือชื่อเมียว ชื่อแทนสถานที่ทางศาสนา พุทธ ส่วนคำว่าเมียวเดิมหมายถึงสถานที่ที่ชาวจีนใช้เคารพนับถือบรรพบุรุษ

ศาลเจ้าและวัดจีนมีการบริหารงานแตกต่างกันคือ คือ แบบแรก ศาลเจ้าจัดระบบการ บริหารงานรูปคณะกรรมการเฉพาะศาลเจ้า ในรูปของศาลเจ้าเล็ก ๆ ประจำท้องถิ่นต่าง ๆ ศาล หลักเมือง รวมทั้งโรงเจเป็นต้น แบบที่สอง มูลนิธิสมาคมจีนจัดระบบการบริหารงานแบบกวาง นีระบบเครือข่ายทางสังคม(Guanxi - 关系) คือสายสัมพันธ์ที่เกิดจากการที่อยู่ในวงสังคม เดียวกัน มีความมุ่งหมาย มีความสนใจร่วมกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะ เกิดและอาศัยในหมู่บ้านเดียวกันหรือไม่ รวมทั้งการติดต่อสื่อสารและมีความสัมพันธ์ ระหว่างกันในสังคม นอกจากนี้ความสัมพันธ์แบบกวางนียังหมายถึงความสัมพันธ์ของบุคคล สามารถถ่ายโอนต่อไปได้ ไม่ว่าจะถ่ายโอนในลักษณะคนในรุ่นหลังนำไปใช้จนประสบ ความสำเร็จหรือไม่ กวางนีคือความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationships) เป็นกุญแจ วัฒนธรรมจีนและมีบทบาทสำคัญกิจกรรมธุรกิจของจีน นักวิชาการจีนเห็นพ้องต้องกันว่ากวาง นีมีบทบาทความเป็นศูนย์กลาง (The centrality of guanxi) ในสังคมและวัฒนธรรมจีนและ ชีวิตประจำวัน สมาคมเหล่านี้เป็นมรดกทางสังคมชั้นสำคัญที่ชาวจีนโพ้นทะเลมอบไว้ให้ผู้มีเชื้อ สายจีนคือ องค์กรการกุศล รวมทั้งสมาคมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันองค์กรเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ เป็นสะพานเชื่อมการติดต่อและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เชื้อสายจีนในต่างดินแดนกัน ตลอดจนเป็น พลังในการสร้างเครือข่ายสายใยไม้ไผ่(Bamboo Network) ที่สะท้อนความร่วมมือทั้งทาง

เศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวจีนโพ้นทะเลที่ตั้งรกรากอยู่ดินแดนโพ้นทะเล¹ ระบบการบริหาร เป็นมูลนิธิที่สามารถทำกิจกรรมได้มากกว่าศาลเจ้าแบบแรก เช่น มูลนิธิสว่างบำเพ็ญธรรมสถาน โดยอยู่ในระบบกว่านซีของสมาคมพุทธมามกสงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทย(ชื่อย่อเม้ง เลี้ยง) ชลบุรีเป็นศูนย์กลางของชาวไทยเชื้อสายจีนทั่วประเทศไทยจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริม วัฒนธรรม-การศึกษา สืบทอดคุณธรรมและประเพณีอันดีงามของจีน ปัจจุบันมีสมาชิก เครือเม้งในสังกัด 52 แห่ง แบบสุดท้าย วัดจีนจะจัดระบบการบริหารขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์จีนิกาย แห่งประเทศไทยได้แก่วัดจีนประชาสโมสร วัดเขียนสุคดี วัดมังกรบุปผารามและวัดโพธิ์ตัดตา ราม ส่วนวัดอุภัยภาติการามการบริหารขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์ฝ่ายอานัมนิกาย²

สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมหมายรวมถึงอาคารหรือสิ่งก่อสร้างรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและภายนอกสิ่งปลูกสร้างนั้น ที่มาจากการออกแบบของมนุษย์ ด้วยศาสตร์ทางด้านศิลปะ การจัดวางที่ว่าง ทศนศิลป์ และวิศวกรรมการก่อสร้าง เพื่อประโยชน์ใช้สอย สถาปัตยกรรมยังเป็นสื่อความคิดและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมในยุคนั้น ๆ ด้วย ชาวจีนได้สร้าง สถาปัตยกรรมที่สำคัญคือศาลเจ้า ศาลเจ้าสร้างขึ้นมาจากแรงศรัทธาในศาสนาเต๋า ขงจื้อ ศาสนา พุทธนิกายมหายานและความเชื่อถือพื้นบ้าน ศาลเจ้าของชาวจีนมีความสำคัญเป็นศูนย์กลางทาง สังคมของชาวจีน มีตั้งแต่ศาลเจ้าขนาดเล็กในชนบทที่ห่างไกล จนถึงศาลเจ้าขนาดใหญ่ประดับ ตกแต่งวิจิตรตระการตาส่วน โรงเจซึ่งเป็นสถานที่อาคารถาวรที่สร้างขึ้นประกอบด้วยศาลเจ้านั้น สืบเนื่องมาจากศาสนาพุทธนิกายมหายานศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อและขนบธรรมเนียมประเพณี ดั้งเดิมสืบทอดกันมาบ้างคำภาษาจีนที่ใช้เรียกศาลเจ้านั้นแตกต่างกันไปตามลักษณะภาษาของแต่ละกลุ่มชาวจีนใช้กันอยู่หลายคำ คือ กง ตี้ กัง หมู่ ซื่อ เหนียย เตียน จู ฐาน มา เมี่ยวและอื่น ๆ สำหรับโรงเจมักจะใช้ชื่อภาษาจีนว่า “โจก้ง” ซึ่งชาวจีนแต้จิ๋วเรียกว่า “เจต้ง” ไม่ว่าจะเป็งาน ฉลองหรืองานบูชาเทพประจำปีตามประเพณีชาวจีนก็มักจะไปชุมนุมกันที่ศาลเจ้าทำให้ศาลเจ้ามี บทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมากยิ่งขึ้น

สถาปัตยกรรมศาลเจ้าจีนและวัดจีนในประเทศไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมแบบ โบราณของจีนสืบต่อกันมา โดยคำนึงถึงคุณค่าในด้านการใช้สอยและศิลปะที่มีความสวยงาม ดู

จากภาพนอกส่วนใหญ่ก่อสร้างตามรูปแบบวัดและศาลเจ้าทางภาคใต้ของประเทศไทย รูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก ประเภทสวนหรือบ้านแบ่งได้ตามขนาดเป็น 1 ชั้น 1 ลานบ้าน 1 วิหาร หรือ 2 ลานบ้านหรือ 3 ลานบ้าน 3 วิหาร แบบนี้พัฒนามาจากบ้านที่เรียกว่าซื่อหือเวีย ห้องที่ปิดมุม 4 ด้าน ประเภทที่สอง ประเภทวิหารหรือพระราชวัง รูปแบบการก่อสร้างจะเป็นอาคารใหญ่คล้ายกับพระราชวัง อาจมีการประยุกต์หรือเสริมส่วนต่าง ๆ เช่น ความสูงเพื่อแสดงความสง่าสวยงาม วัดและศาลเจ้าจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีมุงหลังคาใหญ่ปูกระเบื้องเคลือบสี มีชายหลังคายกสูงขึ้น อาคารสถาปัตยกรรมศาลเจ้าในภาคตะวันออกที่สำคัญได้แก่

1.ศาลเจ้าแม่ทับทิมจังหวัดระยอง อาคารศาลเจ้าที่มีการบันทึกว่าสร้างด้วยไม้เมื่อปี พ.ศ. 2421 เพื่อประดิษฐานองค์เจ้าแม่ทับทิมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกหลายองค์อันเป็นที่เคารพนับถือและกราบไหว้ของชาวยุทธทั้งชาวไทยและชาวจีนเริ่มแรกได้สร้างเป็นอาคารไม้หลังคาเตี้ย ต่อมาในปี พ.ศ.2448 ได้ซ่อมแซมเปลี่ยนเป็นอาคารคอนกรีตมีชื่อเป็นทางการว่าศาลเจ้าจួយ่วยเหนียว ตั้งอยู่ที่ถนนยมจินดาตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ที่ศาลเจ้าแม่ทับทิมมีระฆังผลิตในปี พ.ศ.2441³ จักรพรรดิชิงกวางซวี ราชวงศ์ชิงมอบให้ศาลเจ้านับเป็นศาลเจ้าที่มีหลักฐานว่ามีอายุเก่าแก่แห่งหนึ่งในภาคตะวันออก โดยเฉพาะระฆังที่ผลิตในสมัยเดียวกันนี้ในประเทศไทยพบที่ศาลเจ้าอีกหลายแห่ง เช่นที่ศาลเจ้ากวางตี้ ศาลเจ้าชินเฮงกง กรุงเทพฯ ฯ ศาลเจ้าไหหลำ บ้านดอน สุราษฎร์ธานี⁴ ศาลเจ้าแม่ทับทิมหรือศาลเจ้าจួយ่วยเหนียวเป็นศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำทั่วโลก บูชาเทพธิดาแห่งท้องทะเลที่คุ้มครองผู้เดินทางทางเรือเรียกว่า จួយ่วยเหนียว แปลว่า เจ้าแม่ชายน้ำ ชาวจีนฮักเกี้ยนเรียกว่า เทียนส่งเซ่งโบ๊ แปลว่า เจ้าแม่สวรรค์ หรือ มาจ้อโป๊ เป็นที่เคารพบูชาในหมู่ชาวเรือ ชาวประมงในประเทศไทยรู้จักเทพธิดาองค์นี้ในชื่อว่า "เจ้าแม่ทับทิม" เพราะมีเครื่องประดับประจำองค์เป็นพลอยสีแดง⁵ เนื่องจากชาวจีนผู้อพยพจากจีนในภาคตะวันออกส่วนใหญ่เป็นชาวประมงจะเห็นว่าศาลเจ้าแม่ทับทิมเป็นจำนวนมากในภาคตะวันออกนิยมตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิมสำหรับเคารพกราบไหว้

ศาลเจ้าแม่ทับทิมจังหวัดระยองสร้างในปี พ.ศ.2421

เจ้าแม่ทับทิม

แผนผังศาลเจ้าแม่ทับทิมจังหวัดระยอง

2. วัดจีนประชาสโมสร-เล่งฮอกยี่ (龍福寺) นะเชิงเทรา ความหมายของวัด' สกแปลว่า
วาสนา โชคลาภ ความมั่งมีศรีสุข เล่งหรือเล้งคือมังกร เรียกวัดนี้ว่ามังกรวาสนา อาคารศาลเจ้า

ภายในวัดเป็นแบบศาสนาพุทธมหายานขยายมาจากวัดมังกรกมลาวาส กรุงเทพมหานคร เมื่อเข้าไปประตูไปภายในทั้งสองข้างมีประติมากรรมท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 องค์ ถัดไปเป็นแท่นบูชาพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ด้านหลังแท่นบูชาเป็นพระเวทโพธิสัตว์หันหน้าเข้าหาพระอุโบสถทำหน้าที่รักษาพระอาราม แท่นบูชาพระประธานของวัดคือพระศากยมุนีพุทธ ประทับอยู่ตรงกลางพระอมิตาภพุทธประทับด้านขวาของพระศากยมุนีพุทธ และพระไภษัชยคุรุพุทธประทับอยู่ด้านซ้ายของพระศากยมุนีพุทธ ระฆังใบใหญ่น้ำหนักกว่า 1 ตัน ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ใบในโลกที่รอบระฆังมีอักษรมหาปราชญาปารมิตราสูตรถือกันว่าผู้ใดได้ตีระฆังก็เหมือนกับการสวดมนต์ซึ่งได้บุญกุศลมาก⁷ นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมือง เทพเจ้าไฉ่เซ่งเอี้ยเทพเจ้าแห่งโชคลาภ อำนาจความมั่งคั่งและร่ำรวย ชาวไทยเชื้อสายจีนจะต้องไหว้เป็นเทพเจ้าองค์แรกของวัดในวันตรุษจีนโดยเฉพาะคนที่ทำธุรกิจค้าขาย ที่วัดจีนประชาสโมสรมีเทพเจ้าไฉ่เซ่งเอี้ยเป็นที่นิยมที่สุดและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย⁸

วัดจีนประชาสโมสร เล่งฮกยี่

เทพเจ้าไฉ่เซ่งเอี้ยที่ชาวจีนนิยมมากราบไหว้ ระฆังสำริดขนาดใหญ่วัฒนธรรมชาวจีนที่ศาลเจ้า

วัดจีนประชาสโมสร เล่งฮกยี่

แผนผังวัดจีนประชาสโมสร เล่งฮกยี่

3 . โรงเจเป้าฮกตั่วเป็นอาคารศาลเจ้าจีนที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีสร้างเมื่อปี พ.ศ.2446 เป็นโรงเจเพื่อประกอบพิธีกินเจซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี ภายในโรงเจมีเทพเจ้าจีนประดิษฐาน 3 องค์คือ

1.เต้าเล่าบ้อ่งวนกุนคือโด้วหมู่หยวนจวินหรือเต้าบ้อ่งวนกุนเป็นเทพเจ้าในลัทธิเต๋าได้สถาปนาองค์เต้าเล่าบ้อ่งวนกุนให้เป็นองค์ผู้ทรงสร้างดาวฤกษ์ดาวเคราะห์ทั้งมวลฟากฟ้าทรงเป็นเทพธิดาแห่งดาวเหนือพระนามเต็มคือ “จิวเถียงไท่เมี่ยวไป้อวี่ก้วยไท่จิวกวง จินจิงจิวี่หมู่หยวนจวิน” 九靈太妙白玉貴台祖光金精祖母元君 จากเทพนิยายการสร้างโลกในพงศาวดารจีนหนังสือชื่อไคเถ็กกล่าวถึงการสร้างโลกไว้โดยอาศัยพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเป็นพื้นฐานประกอบตำนานกับศาสนาเต๋า⁹ แสดงความสำคัญของศาสนาเต๋าที่ศาลเจ้าโดยมีการนับถือรูปเคารพเทพเจ้าในศาสนาเต๋าที่ศาลเจ้าสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนไว้เป็นที่เคารพบูชาเพื่อเป็นศูนย์รวมและเป็นที่พักพิงทางใจ

2.ยูไล้สุดโจ้วคือองค์พระศากยมุณีพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นศาสดาแห่งพุทธศาสนา แสดงความสำคัญของศาสนาพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธนิกายมหายานที่เป็นที่นิยมสร้างรูปเคารพพระพุทธรูปองค์พระศากยมุณีที่ชาวพุทธนิกายหินยานให้ความเคารพนับถือร่วมกัน แสดงถึงการปรับตัวของชาวพุทธทั้งสองนิกาย

3.กิวอ้วงฮุกโจ้วคือเทพตามคติพุทธมหายานนั้นคือพระพุทธรูป 9 องค์ที่เสด็จลงมาโปรดสัตว์ในเมืองมนุษย์ ประกอบไปด้วยการอวตารของพระพุทธรูปเจ้า 7 พระองค์และพระโพธิสัตว์อีก 2 พระองค์ ซึ่งทั้ง 9 พระองค์นี้ ได้แบ่งภาคลงมาเป็นเทพเจ้า 9 องค์ ที่จะทรงเครื่องแบบกษัตริย์จึงทรงได้รับการขนานพระนามว่า “เก้าอ้วง” หรือ “กิวอ้วง” มีความหมายว่า นพราชาทรงอำนาจในการบริหารธาตุทั้งห้า คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และทอง¹⁰

ที่โรงเจเป้าฮกตั่วมีระฆังที่จารึกคนชื่อจื่อเหลียงจากฮ่องกงสมัยจักรพรรดิชิงกวางซวี นับว่าเป็นโรงเจเก่าแก่แห่งหนึ่งที่มีประวัติการก่อตั้งยาวนาน เป็นศาลเจ้าที่สำหรับผู้นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานและศาสนาเต๋า นอกจากนี้ที่โรงเจเป้าฮกตั่วยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวุฒิวิทยา-บ่วงฮุดช่วยไต้เจ่งหักเหา- นับเป็นบทบาทของศาลเจ้าด้านการศึกษาในชุมชนที่สำคัญอีกด้านหนึ่งด้วย

โรงเจเป้าฮกท้าว

แผนผังโรงเจเป้าฮกท้าว

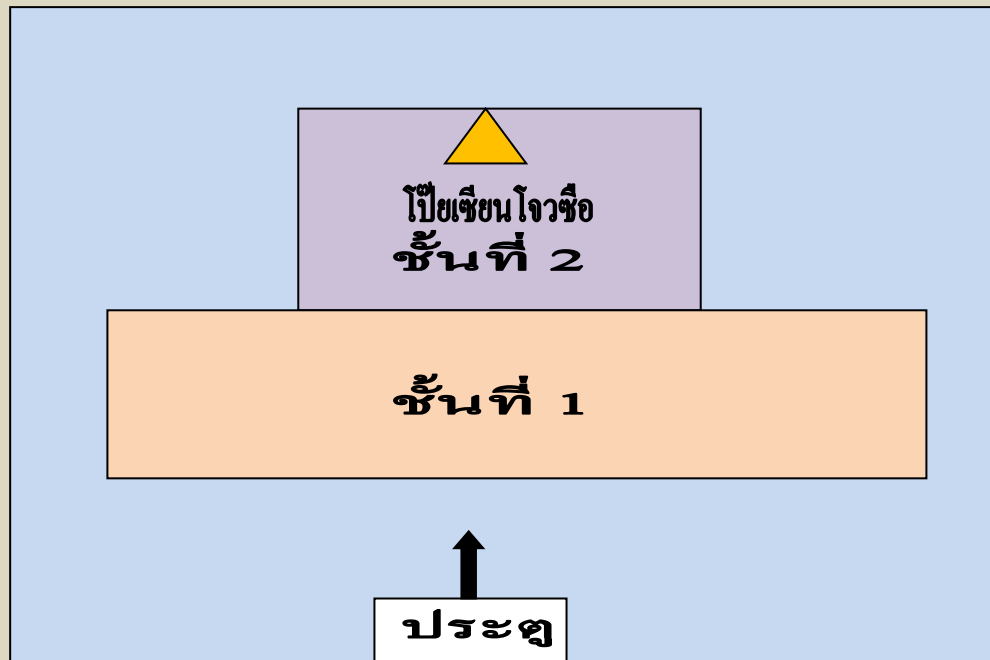

ศาลเจ้าเซียนซือไท่

โป๊ยเซียนโจวซือ

แผนผังศาลเจ้าเซียนซือไท่

4.ศาลเจ้าเซียนซือไท่บ้านบึง ชลบุรี ตัวอาคารสร้างในปี พ.ศ.2475 เดือน 11 จีน การก่อสร้างเทวสถานเซียนซือไต้หวันับว่าเป็นอาคารคอนกรีตแบบสองชั้นหลังแรกของตลาดบ้านบึง มีความโอ้อ่า สง่างามในขณะนั้นเป็นที่โจษขานของคนทั่วไป ในปี พ.ศ. 2476 คุณพ่อโต๊ะเท่าได้จัดหาเทวรูปองค์โป๊ยเซียนมาจากเมืองจีน เทวสถาน เซียนซือไท่สร้างเสร็จเมื่อ ปี พ.ศ.2476 ได้

กำหนดให้วันเสาร์ที่ 10 พฤศจิกายนพ.ศ.2476 อัญเชิญเทวรูปองค์ไ้ยเซียนโจวซือขึ้นประดิษฐานพร้อมกระถางรูปเป็นอันเสร็จพิธีงานอันยิ่งใหญ่¹¹ ภายในศาลเจ้ามีภาพจิตรกรรมเจ้า จื่อหย่าและจิตรกรรมอื่น ๆ สวยงาม

จิตรกรรมภายในศาลแสดงการแต่งกายชายชาวจีนใส่หมวกแบบตะวันตก

เปรียบเทียบกับการแต่งกายชายชาวจีน

2451 ได้ทรงบันทึกว่า “...เรือเมล์เข้ามาจอดที่สะพานศาลเจ้าอยู่ระหว่างสะพานหลวงเดิม”¹² ศาลเจ้าฮักเกี้ยนตั้งอยู่เชิงสะพานท่าเรือพลีหรือสะพานศาลเจ้าเป็นศาลเดิมด้านหลังศาลติดถนนด้านหน้าหันออกทางทะเล ชาวชลบุรีเรียกศาลนี้ว่าศาลเจ้าดินทะเลเป็นศาลเจ้าที่ตั้งมาก่อน พ.ศ. 2451 หลังจากเกิดเพลิงไหม้บางปลาสร้อยครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ.2457 ตัวอาคารศาลเดิมเปลี่ยนสภาพไป¹³ ปัจจุบันเป็นอาคารคอนกรีตขนาดสามคูหา ภายในศาลเจ้ามีจิตรกรรมภาพชายหญิงชาวจีนแต่งกายแบบต่าง ๆ ศาลเจ้ามีประตูใหญ่เข้าด้านหน้า มีประตูเล็ก 2 ด้านเข้าด้านข้าง ประตูเล็กสำหรับผู้ติดตามประตูใหญ่สำหรับผู้อาวุโส ภาษาจีนที่เขียนไว้ที่ประตูเล็กทั้งสองด้านจะสอนให้ผู้อาวุโสหน่อยเป็นคนมีระเบียบและมีน้ำใจ¹⁴ ศาลเจ้าฮักเกี้ยนเป็นศาลเจ้าเก่าแก่ที่มีเทพเจ้าหลายองค์ให้ผู้คนได้เคารพสักการะบูชาโดยเฉพาะเทพเจ้าสำคัญคือเทพเจ้ากวนอูเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ ถือเป็นเทพเจ้าสำคัญประจำศาลเจ้าแห่งนี้ ชุมชนชาวฮักเกี้ยนที่อพยพเข้ามาในสมัยต้นรัตนโกสินทร์เป็นกลุ่มที่ผูกพันกับการเดินเรือสำเภามาก ศาลเจ้าที่ชาวฮักเกี้ยนล้วนแต่เป็นศาลสำหรับเทพหรือวีรบุรุษของชาวเรือ เช่น กวนอู กวนอูเป็นเทพที่ชาวเรือนับถือเพราะเป็นสัญลักษณ์แห่งความกล้าหาญและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของลูกเรือสำเภาเมื่อได้ออกเรือมาเสี่ยงโชคผจญภัยในทะเลเงินได้ร่วมกัน¹⁵ นอกจากนี้ยังมีเจ้าแม่เทียงโหวเซียบ้อหรือเจ้าแม่ทับทิมเทพธิดาแห่งท้องทะเลประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าด้วย

6. ศาลหลักเมืองเมืองชลบุรี อยู่ที่อำเภอขลุง ประวัติศาสตร์อำเภอขลุงเริ่มจากการค้นพบศิลาจารึกขลุงซึ่งเป็นหินทรายสีแดงใช้อักษรปัลลวะพุทธศตวรรษ 12 เมืองขลุงนี้น่าจะเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรขอมสำหรับเป็นสถานที่ค้าขน้างไปที่เมืองเพนียด จันทบูรณแล้วคัดขน้างส่งไปใช้แรงงานในอาณาจักรขอม อำเภอขลุงเป็น “เมือง” มีเจ้าเมืองปกครองเรียกกันว่า “เมืองขลุง” (หรือเมืองขลุงบุรี ตามหลักฐานเมื่อปีจ.ศ.1233/ค.ศ.1871/พ.ศ.2414) จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวนในรัชกาลที่ 3 ฉบับที่ 12 ใบบอกเจ้าพระยาบดินทรเดชา(สิงห์ สิงหเสนี) ปัจจุบันยังพบซากบ้านเมืองเก่าบริเวณโรงเจขลุงซึ่งพบก้อนอิฐโบราณมากมาย จากคำบอกเล่าของผู้ดูแลว่าภายใต้พื้นดินซึ่งทางโรงเจก่อผนังปูนล้อมไว้ นั้น เป็นสิ่งก่อสร้างจากอิฐและมีของเก่าโบราณมากมายแต่ยังไม่อนุญาตให้ใครขุดขึ้นมาด้วยเหตุผลหลายประการปัจจุบันอำเภอขลุงเคยเป็นเมืองขลุงมาก่อน จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2448 ยุบเป็นอำเภอต่อมาในปีพุทธศักราช 2449 กลับได้ยกฐานะเป็นเมืองอีกแล้วกลับยุบเป็นอำเภอขลุงถึงปัจจุบัน จาก

หลักฐานภาพถ่ายอาคารเดิมเป็นอาคารทรงไทยพื้นบ้าน หน้าจั่วมีลายเทพพนมแบบไทยใช้ชื่อว่า ศาลเจ้าหลักเมือง-เมือง หวง เหมี้ยว รูปทรงตัวอาคารคล้ายกับศาลเจ้าหลักเมืองที่ค่ายเนินวงซึ่งเป็นศาลหลักเมืองอีกแห่งหนึ่งของจันทบุรีใช้คำว่าเจ้าหลักเมือง-เมือง หวง เหมี้ยวด้วย เมื่อมีการซ่อมแซมศาลใหม่แทนหลังเดิมเป็นอาคารคอนกรีตประดับลวดลายอาคารแบบจีนเข้าไปเป็นทรงเก็งจินและเรียกชื่อศาลเปลี่ยนจากศาลเจ้าหลักเมืองเป็นศาลหลักเมือง¹⁶ภายในศาลมีหลักเมืองตั้งอยู่ 2 หลัก มีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองขลุ่ย มีอักษรจีนกำกับว่า “กง เเซิง หวู ซื่อ” – คนชื่อสัตย์ และมีสัญลักษณ์ศาสนาเต๋าอยู่ด้านหลัง ภายในศาลเจ้ามีจิตรกรรมศาสนาเต๋าและวรรณกรรมเลียดก๊กมีอักษรจีนกำกับไว้

ศาลเจ้าหลักเมืองขลุ่ยในอดีต

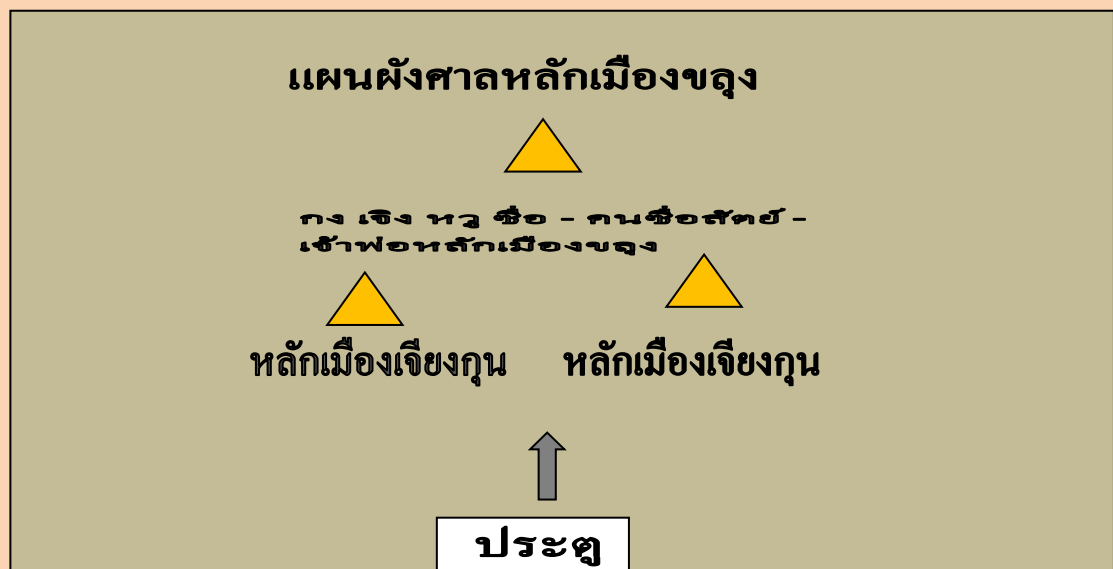
การปรับปรุงก่อสร้างศาลเจ้าหลักเมืองขลุ่ยเพิ่มเติมการประดับตกแต่งแบบจีนเข้าไป

ศาลหลักเมืองขลุงปัจจุบัน

เจ้าพ่อหลักเมืองขลุง

7.ศาลหลักเมืองระยองไม่พบหลักฐานว่าได้มีการสร้างหลักเมืองไว้ในสมัยก่อนหรือไม่ จึงได้มีการสร้างอาคารศาลหลักเมืองระยองขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2438 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ถนนหลักเมือง ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองในเขตเทศบาลเมืองระยอง เมื่อปีพ.ศ.2486 ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ศาลหลักเมืองเกิดชำรุดหักขาดลง ชาวบ้านได้ช่วยกันนำไปฝังไว้ในที่เดิมโดยไม่มีอาคารคลุม ต้องกราแดด กราฝนผูกธูปไปตาม

กาลเวลา ต่อมาชาวระยองได้ช่วยกันสร้างศาลหลักเมืองด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กสร้างเสร็จเมื่อปีพ.ศ.2510 แต่เนื่องจากบริเวณที่ตั้งศาลหลักเมืองเดิมมีพื้นที่คับแคบชาวจังหวัดระยองจึงได้พร้อมใจกันสร้างศาลหลักเมืองขึ้นมาใหม่ โดยสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช ฯ ได้ทรงพระกรุณาเสด็จมาทรงวางศิลาฤกษ์สร้างมณฑป เมื่อปีพ.ศ. 2535 เป็นมณฑปจัตุรมุขและได้นำเสาหลักเมืองที่ทำขึ้นใหม่ด้วยไม้สักทอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้ทรงพระสุหร่ายและพระราชทานกลีบมาสวมหลักเมืองเกล้าให้สูงและสง่างามยิ่งขึ้นเป็นมิ่งขวัญสำคัญแก่ชาวระยองตลอดไป¹⁷

อาคารศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแบบจีนตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับอาคารศาลหลักเมืองมณฑปจัตุรมุข ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประดิษฐานเจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากงหรือปุนเถ่ากง ปรากฏหลักฐานว่าที่ประเทศจีนไม่พบเทพเจ้าที่เรียกเช่นนี้ ในกลุ่มชุมชนไทยเชื้อสายจีน สันนิษฐานว่าคำว่าปุนเถ่ากงนั้นเป็นชื่อเรียกเทพเจ้าของชาวจีนโพ้นทะเลที่มาจากอักษรปึงแปลว่าเดิมหรือดั้งเดิมรวมกับอักษรเถ่าน่าจะลดคำมาจากคำว่า โป้วเถ่าแปลว่าชุมชน เมื่อรวมคำแล้วจึงน่าจะหมายถึงชุมชนดั้งเดิม ปุนเถ่ากงจึงน่าจะแปลว่าเป็นเทพเจ้าผู้รักษาชุมชนดั้งเดิม เพราะคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยมักมีความผูกพันกับแผ่นดินมาตุภูมิหรือแผ่นดินแม่ในประเทศจีน รวมทั้งการกราบไหว้บูชาเทพเจ้าที่ตนเคยนับถือมาก่อนครั้งที่อยู่เมืองจีน เทพเจ้าประจำชุมชนของชาวแต้จิ๋วส่วนใหญ่มักเป็นเจ้าที่เรียกว่าเป๊ะเอี้ยกงคือเทพเจ้าที่คุ้มครองรักษาท้องถิ่นต่าง ๆ ปุนเถ่ากงจึงน่าจะหมายถึงเทพเจ้าผู้คุ้มครองรักษาชุมชน ความเชื่อเรื่องการนับถือปุนเถ่ากงได้สืบทอดชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลัง เนื่องจากมีการตั้งศาลปุนเถ่ากงทั้งที่บ้านและตามชุมชนต่าง ๆ เป็นอันมาก¹⁸ ในภาคตะวันออกเฉียงนอกจากมีการประติมากรรมปุนเถ่ากงที่ศาลหลักเมืองระยองแล้วยังมีประติมากรรมปุนเถ่ากงที่ศาลหลักเมืองบางพระ จังหวัดชลบุรี และที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่ – จุ ชาน โป้ว เถ่า กง เหมี่ยว” จังหวัดตราด¹⁹ รวมทั้งศาลเจ้าปุนเถ่ากงที่โรงเจจุ่ง จันทบุรีอีกด้วย แสดงให้เห็นบทบาทความสำคัญของเทพเจ้าปุนเถ่ากงเทพเจ้าที่พบที่ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยที่สำคัญในชุมชน

อาคารศาลเจ้าพ่อหลักเมืองปึงไถ่กวง

เจ้าพ่อหลักเมืองปึงไถ่กวง

เจ้าพ่อหลักเมืองปึงไถ่กวง

ประตูเล็ก-หอง เหลียง -อินทืค้ฮอน
รับความเป็นมงคล

ประตูเล็ก-จี เต๋อ- มีบุญมากมาย

ประตูใหญ่

8.วัดเทพพุทธาราม เขียนสุดยี่ อาคารวัดเทพพุทธารามสร้างในปี พ.ศ.2480 ประตูทางเข้าวิหารด้านหน้ามีจารึกด้วยธารณิมนต์ภาษาทิเบตและภาษาจีน ด้านหน้าประตูทางเข้าจะมีวิหารท้าวจตุโลกบาลรักษาประตูทั้งสี่ทิศ ตรงกลางมีวิหารระหว่างประตูเป็นวิหารพระศรีอริยมเมตไตรยหันพระพักตร์ไปนอกศาลเจ้า ด้านหลังพระศรีอริยมเมตไตรยประดิษฐานพระเวทโพธิสัตว์หรือพระสกันทโพธิสัตว์หันพระพักตร์เข้าไปดูแลศาลเจ้า ภายในวิหารซึ่งประกอบด้วยพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้า พระอมิตาภะพุทธเจ้า พระโภษะชยคุรุไวฑูรยประภาพุทธเจ้าเป็นประธาน และพร้อมด้วยอัครสาวกทั้งสอง คือ พระอานนทเถระและพระมหากัสสปะมหาเถระ ด้านหน้าพระประธานมีแผ่นป้ายไม้แกะสลัก บันทึกโดยมหาอำมาตย์ตรีพระยาพิพัฒน์นครจารึกไว้ว่าวัดนี้สร้างเสร็จในปีพุทธศักราช 2480 ภายในพระวิหารเป็นศิลปะจีนแท้เขียนลวดลายและรูปภาพตามความเชื่อของชาวจีน ด้านซ้ายมือของพระประธานเป็นที่ประดิษฐานของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ปางสหัสตรภุขสหัสตรเนตร และด้านขวามือเป็นที่ประดิษฐานของบูรพาจารย์นิกายฉาน คือ พระสังฆนายกมหาโพธิธรรมหรือปรมาจารย์ต๊กม้อและพระสังฆปริณายกฮู่ยเหิงหรือเว่ยหลาง ด้านข้างทั้งสองของวิหารประดิษฐานพระอรหันต์ทั้งสิบแปดองค์สิบแปดอรหันต์ด้านซ้ายมือเป็นวิหารเทพเจ้าต่าง ๆ ตามความเชื่อของคนจีน และด้านขวามือเป็นสำนักงานเจ้าอาวาส และห้องเก็บพระคัมภีร์ เป็นรูปแบบการจัดแผนผังภายในวัดที่สวยงามแบบหนึ่ง

พระอุโบสถตัวอาคารสถาปัตยกรรมอุโบสถก่อสร้างด้วยศิลปะจีนแท้ประยุกต์ทิเบต ก่อสร้างเป็นรูปเจดีย์ทรงจีนสูง 7 ชั้น ด้านหน้าตรงข้ามประตูทางขึ้นพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานของพระเวทย์โพธิสัตว์ ด้านในเจดีย์มีพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าเป็นประธาน พร้อมด้วยพระอัครโพธิสัตว์สาวก คือ พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ และพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ อยู่ด้านข้างทั้งสองข้าง สถาปัตยกรรมนี้สร้างขึ้นตามคติความเชื่อในพระสูตรมหายาน ชื่อพระสูตรว่า "อวตังสกคัมภวภูหสูตร" ภายในเป็นภาพเขียนสีพระพุทธรเจ้าฝ่ายมหายานและพุทธภายิตฝ่ายมหายาน รอบอุโบสถเป็นใบเสมาแกะสลักจากหินเป็นรูปท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ศิลปะทิเบต และมีจารึกอักษรภาษาทิเบต ด้านข้างของพระอุโบสถเป็นกุฏิสงฆ์สองชั้น แบ่งเป็นห้อง ๆ ด้านขวามือเป็นหอฉัน และด้านหลังหอฉันเป็นหออาคันตุกะ²⁰ นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองเซียงอึ้งกง เทพเจ้ากวนอู เทพเจ้าไฉ่ลิ่งเอี้ยและฮั่วท้อเซียงชื่อหมอเทวดาประดิษฐานอยู่ด้วยรูปแบบการวางรูปเคารพภายในอาคารเหมือนกับวัดจีนประชาสโมสร ฉะเชิงเทรา

วัดเทพพุทธาราม เชียงนฮคย

แผนผังวัดเทพพุทธาราม เชียงนฮคย

9.ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราดตั้งอยู่บนถนนหลักเมืองใกล้วัดโยธานิมิต ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราดสร้างอาคารศาลหลักเมืองแบบจีน สันนิษฐานว่าพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นผู้สร้างศาลไว้เมื่อครั้งมารวบรวมวีรพลกองทัพเอกราชที่ตราด ชาวเมืองตราดได้บูรณะให้คงสภาพดีและศาลหลักเมืองนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวจังหวัดตราดเป็นอย่างมาก²¹ สถาปัตยกรรมศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราดสร้างขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2543 รูปทรงคล้ายพระราชวังจีนโบราณ หลังคามี 3 ช่วงมุงด้วยกระเบื้องเคลือบดินเผา มีรูปมังกรคู่อยู่บนหลังคา ชายคา 2 ชั้น ส่วนชายคาล่างเป็นรูปหงส์ทั้ง 4 มุม คู่อันช้อยงดงาม ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้แบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วน ชั้นในของศาลเจ้าตรงกลางเป็นแท่นที่ประทับองค์เจ้าพ่อหลักเมืองสี่องค์ เคียงข้างด้วยเทพเจ้าอีก 2 องค์ด้านซ้ายคือเทพเจ้าโชคลาภไน้ซึ่งเอี้ยด้านขวาคือเทพเจ้าปฐพีกำเที่ยงไต้ดี ชั้นนอกของศาลหลักเมืองเป็นที่ประดิษฐานของเสาหลักเมือง 2 หลัก เสาต้นสูงคือเสาหลักเมือง เสาต้นต่ำคือเสาศิวลิ่งค์ มีเรื่องเล่าว่าสิวลิ่งค์เดิมอยู่ที่ตำบลห้วยแร้ง เจ้าเมืองสมัยนั้นเดินทางไปพบมีผู้คนศรัทธากราบไหว้เชื่อว่าสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้จึงอัญเชิญมาไว้คู่กัน

การสร้างวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่ก่อสร้างตามรูปแบบศาลเจ้าทางภาคใต้ของประเศจีนแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ ประเภทแรกสวนหรือบ้าน ประเภทที่สองวิหารหรือพระราชวัง ศาลเจ้าในประเทศไทยที่สร้างอาคารเป็นแบบพระราชวังจีนโบราณที่อื่น เช่นที่ วัดมังกรกมลาวาส กรุงเทพ ฯ มูลนิธิธรรมกตัญญู –เสียนหลอ ไต้เทียนกง จังหวัดสมุทรปราการและ ศาลเจ้าไ้หล่ำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี²² รูปแบบอาคารและแผนผังของสถาปัตยกรรมจีนมีรูปแบบโดดเด่นเฉพาะตัว กลุ่มอาคารต่าง ๆ มักมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน

ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นพระราชวัง วัด หรือศาลเจ้า หลังคาสี่สควไล เครื่องประดับบนหลังคา ประกอบด้วยสัตว์มงคลตามธรรมเนียมจีน 10 ชนิด การประดับหลังคาด้วยสัตว์ครบชุดจะสามารถประดับได้เฉพาะอาคารของพระมหากษัตริย์เท่านั้น ส่วนพระมเหสีหรือขุนนางก็จะมีจำนวนสัตว์ประดับลดหลั่นกันไปตามศักดิ์ของเจ้าของอาคาร สัตว์ในเทพนิยายที่พบเห็นทั่วไปคือมังกร หลังคาศาลเจ้าในประเทศไทยจะนิยมหลังคาแบบ “ซานเหมินตึง” เป็นแบบที่นิยมแพร่หลายทางตอนใต้ของจีน อันเป็นถิ่นดั้งเดิมของชาวจีนในประเทศไทย²³

เสาหลักเมือง

เสาสิวลึงค์

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด

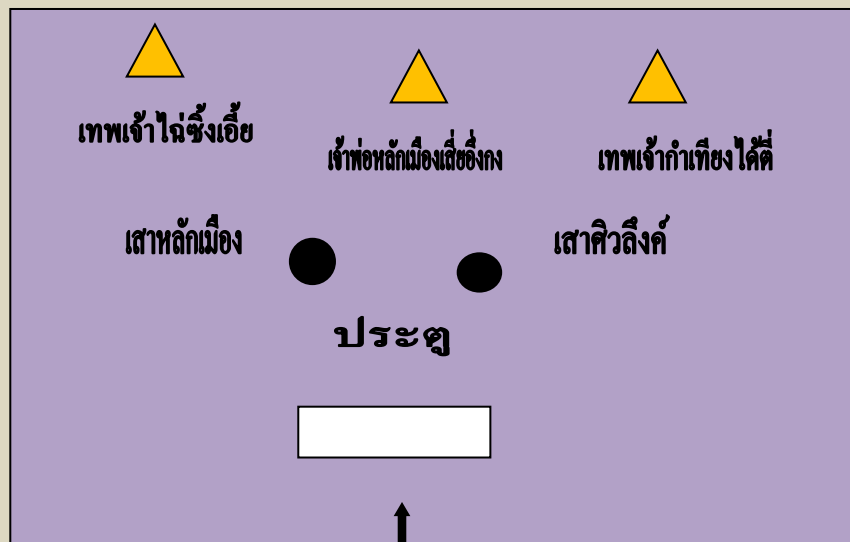

สถาปัตยกรรมศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด

เจ้าพ่อหลักเมืองเสี่ยอึ้งกง

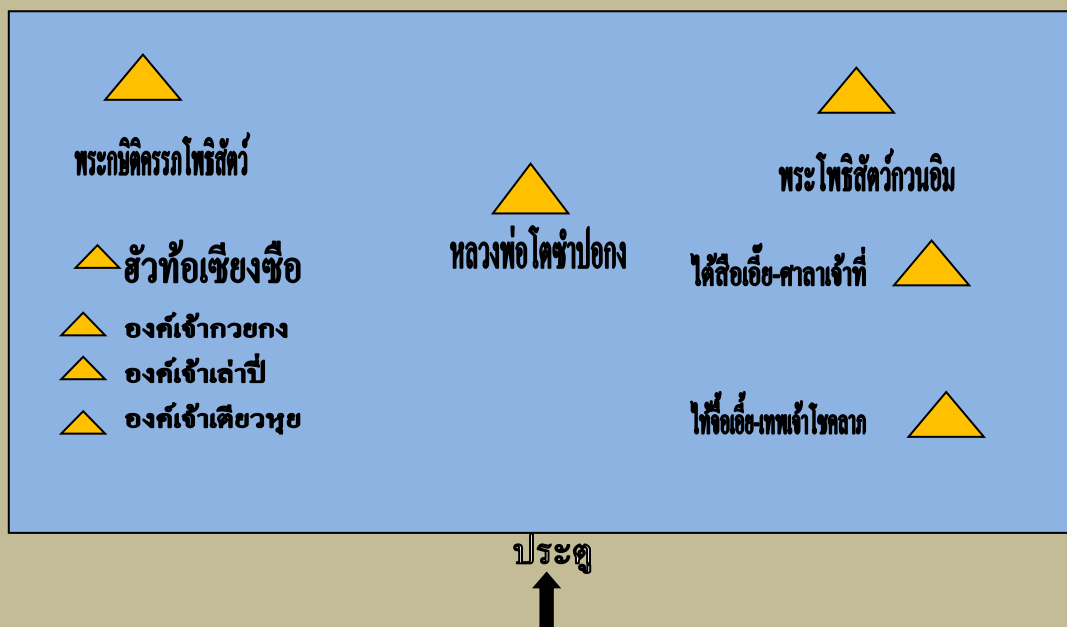
แผนผังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด

วัดอุภัยภาติการาม ฉะเชิงเทรา

แผนผังวัดอุภัยภาติการาม

10. วัดอุภัยภาติการามหรือวัดชำปอทองเดิมเป็นวัดจีน

ปัจจุบันเป็นวัดญวนในลัทธิ

มหายานภายในวัดมีวิหารลักษณะเหมือนศาลเจ้าเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดำหรือพระไตรรัตนนายกที่ชาวจีนเรียกว่าเจ้าพ่อชำปอทอง เจ้าพ่อชำปอทอง-ต้าหลง เป้า เตี้ยน วัดอุภัยภาติการาม สร้างโดยขุนพิพิธพานิชกรรมเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรวัดนี้ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์บำรุงวัด 200 บาทและพระราชทานนามวันนี้ว่า วัดอุภัยภาติการาม

ประติมากรรม

ประติมากรรมคืองานศิลปะที่แสดงออกด้วยการปั้น แกะสลัก หล่อ และการจัดองค์ประกอบความงามอื่นลงบนสื่อต่างๆ เช่น ไม้ หิน โลหะ สำริด ฯลฯ เพื่อให้เกิดรูปทรง 3 มิติ มีความลึกหรือขนานนา สามารถสื่อถึงสิ่งต่างๆ สภาพสังคม วัฒนธรรม รวมถึงจิตใจของมนุษย์ ประติมากรรมที่ศาลเจ้าที่สำคัญได้แก่พระพุทธรูปตามความเชื่อของชาวจีนในศาสนาพุทธมหายาน เช่น พระพุทธรูปที่วัดอุภัยภาติการาม วัดชำปอกง ที่ฉะเชิงเทรา เป็นต้น ประติมากรรมที่ประดิษฐานที่ศาลเจ้าที่สำคัญได้แก่

1. หลวงพ่อชำปอกง ต้า ฉง เป่า เตี้ยน ที่วัดอุภัยภาติการาม ฉะเชิงเทรา ประวัติการสร้างประติมากรรมหลวงพ่อชำปอกงเกิดจากเศรษฐีสองคนพ่อลูกชาวตลาดบ้านใหม่มีใจศรัทธาหลวงพ่อโตวัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2499 ได้สละทรัพย์สร้างชำปอกงโดยจำลองมาจากที่วัดพนัญเชิงวรวิหาร และสละที่ดินใกล้ตลาดบ้านใหม่เพื่อสร้างเป็นที่ประดิษฐานชำปอกงที่สร้างมีขนาดหน้าตักกว้าง 6.50 เมตร สูงประมาณ 12 เมตร คนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือชำปอกง เป็นความเชื่อโดยเฉพาะแบบหนึ่งตามรากฐานของศาสนาพุทธเกี่ยวกับพระรัตนไตรที่นับถือหลักศาสนาสำคัญสามประการ คือองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ แปลตามตัวอักษรเป็นภาษาจีนคือ ฉันเป่า แม้ว่าเป่าในชื่อตัวเล็กของเจิ้ง เหนื่อนามาเขียนในลักษณะอื่นและมีความหมายต่างออกไปคือหมายถึงการคุ้มครองปกป้องภัย แตกต่างกับคำว่าเป่าความความคิดของชาวพุทธ คำสองคำนี้ออกเสียงอย่างเดียวกันแต่ความหมายต่างกัน จึงไม่น่าประหลาดใจเลยว่าคนจีนในไทยไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่จะสับสนกับชื่อที่ออกเสียงเหมือนกันสองชื่อในตำนานความเชื่อของชาวจีน ชาวจีนในไทยบูชาเจิ้งเหออย่างพระผู้เป็นเจ้าในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ชื่อของฉันเป่ากงเขียนบ่อยครั้งหมายถึงพระรัตนไตรปกป้องรักษาสามประการ ประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิงกล่าวถึงพระรัตนไตรในประเทศไทยสร้างโดยเจิ้งเหอ สมัยอยุธยาที่มีความสับสนเกิดขึ้นระหว่างฉันเป่ากงที่ได้รับการยกย่องอย่างเทพเจ้ากับความคิดของชาวพุทธ แทนที่จะหมายถึงการคุ้มครอง เกิดจากการยก

ย่องเจิ้งเหอที่เป็นที่รู้จักกันในชื่อซันเป่าไท่เซียน เจิ้งเหอได้รับการบูชาอย่างเทพเจ้าในหมู่คนไทย เชื้อสายจีนในชื่อซันเป่ากงหรือซำปอกง²⁴ นอกจากหลวงพ่อซำปอกง ต้า ฉง เป่า เตียนแล้วยังมีการบูชาทวนอู เล่าปี่และเตียวหุยตามเรื่องสามก๊ก พระกษิติครรภโพธิสัตว์หรือนอลากินซีโปรดสัตว์ให้บรรลุนิพพาน ปลุกพวกหลงหลับให้ตื่นขึ้น พ้นจากทุกดิ²⁵ พระโพธิสัตว์กวนอิม เทพเจ้าได้ชื่อเอี้ย ฮั่วท้อเซียงซือ เทพหมอยา และเทพไท่จื่อเอี้ย เป็นต้น

ต้า ฉง เป่า เตียน ซำปอกง - พระพุทธรูปซำปอกงหรือพระพุทธรโคตรคนนาชกที่วัดอุภัยกิจการาม

พระกษิติครรภโพธิสัตว์

ประติมากรรมในศาสนาพุทธลัทธิมหายาน

พระอมิตาภะพุทธเจ้า พระศากยมุนีพระพุทธรเจ้า พระโภษัฏรุไวฑูรยประภาพุทธเจ้า วัดจีนประชาสโมสร ฉะเชิงเทรา

พระอมิตาภะพุทธเจ้า พระศากยมุนีพระพุทธรเจ้า พระโภษัฏรุไวฑูรยประภาพุทธเจ้า วัดเขินสุขชัย ชลบุรี

2. ประติมากรรมในศาสนาพุทธนิกายมหายาน พระพุทธรูปที่ประดิษฐานที่ศาลเจ้า เช่น ที่วัดจีนประชาสโมสรจะมีอักษรจีนเขียนไว้ว่า- โฝ กวาง ผู้ เจ้า- ปัญญาของพระพุทธรเจ้าแผ่ไปทั่วโลก ส่วนอักษรจีนที่เขียนไว้ที่วัดเซียนสุดยี่เขียนไว้ว่า - ต้า ฉง เป้า เตียน -วิหารที่ตั้งพระพุทธรูป หรือซำปอกง- พระพุทธรูปที่พบในศาลเจ้าคือ พระศากยมุนีพุทธเจ้า หมายถึงพระพุทธรเจ้าหรือเจ้าชายสิทธัตถะในฝ่ายหินยานชื่อจีนเรียกท่านว่า ลิกแกหม่านี่สุด พระอมิตาพุทธเจ้าพระพุทธรผู้ให้แสงสว่างและอายุอันประมาณมิได้ชื่อจีนเรียกว่า อามีท้อสุด พระไภษัชยคุรุพุทธเจ้า พระพุทธรผู้เป็นครูแห่งยารักษาโรค ชื่อจีนเรียกว่าเอี้ยะชื่อสุด ประติมากรรมแบบนี้เป็นรูปแบบที่พบในวัดศาสนาพุทธในจีน พระพุทธรูปทั้งสามองค์ประดิษฐานตรงกลางคือองค์กลางเป็นพระพุทธรศากยมุนี องค์ขวาเป็นพระไภษัชยคุรุโพพุทธเจ้า องค์ซ้ายเป็นพระพุทธรอมิตาละ²⁶ นอกจากนี้ชาวจีนนับถือหัวโตนแพทย์ที่มีชื่อเสียงในสมัยสามก๊กว่าเป็นเทพเจ้าแห่งการแพทย์²⁷

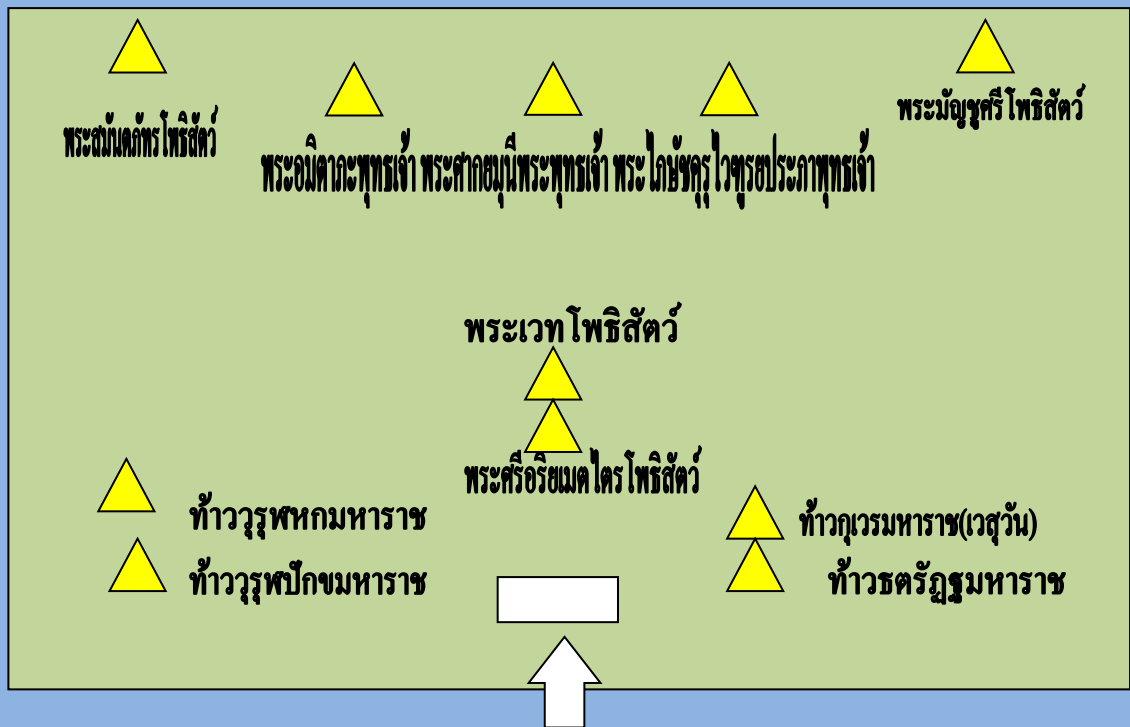
วัดเทพพุทธาราม เซียนสุดยี่ จังหวัดชลบุรี วัดจีนประชาสโมสร จังหวัดฉะเชิงเทรา และวัดมังกรบุปผาราม จังหวัดจันทบุรีเป็นวัดจีนในประเทศไทยที่มีการบริหารจัดการขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์นิกายมหายานมีการบูชารูปเคารพพระพุทธรเจ้าสามพระองค์คล้ายกัน โดยเฉพาะวัดมังกรบุปผาราม จังหวัดจันทบุรี แต่อาจมีรูปแบบประติมากรรมแตกต่างกันในรายละเอียดที่สำคัญบ้าง

วัดมังกรบุปผาราม จังหวัดจันทบุรี พระอมิตาภะพุทธเจ้า พระศากยมุนีพระพุทธรเจ้า พระโฆษคุรุไวฑูรยประภาพุทธเจ้า

แผนผังวัดมังกรบุปผาราม

วัดมังกรบุปผารามมีชื่อเรียกในภาษาจีนว่าเล่งฮั่วอี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2520 มีพื้นที่จำนวน 8 ไร่เศษ เป็นวัดในพุทธศาสนาเถรวาทฝ่ายจีนนิกายมโหรีประวัติเกี่ยวข้องกับพระอาจารย์

จีนวังสสมาธิวัตร-สกแห่ง ปฐมเจ้าคณะใหญ่จีนนิกายเจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมลาวาส-เล่งเน่ย ยี่ กรุงเทพฯ และวัดจีนประชาสโมสร- เล่งฮกยี่ จังหวัดฉะเชิงเทรา สถาปัตยกรรมเป็น ลักษณะผสมผสานระหว่างพุทธศิลป์ไทยและจีน ศิลปะแบบสถาปัตยกรรมจีนภาคใต้ ด้านหน้า วัดมีซุ้มประตูวัดสร้างด้วยศิลปะจีน ลานหน้าวัดด้านนอกเป็นลานโล่งมีสนามหญ้า มีหอแปด เหลี่ยมเคียงคู่กันสองหลัง ตกแต่งด้วยกระเบื้องโมเสกและหินขัดลวดลายสวยงาม หอแปด เหลี่ยม หลังด้านซ้ายเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อหลวงจีนคณาณัติจินพรต-เย็นบุญ อดีตปลัดขวา จีนนิกาย เจ้าอาวาสวัดทิพวารีวิหาร และรักษาการเจ้าอาวาสวัดมิ่งกรมบุปผาราม ผู้ดูแลการ ก่อสร้างวัดได้สำเร็จจนมรณภาพ เมื่อ พ.ศ. 2526

ด้านหน้าวัดเป็นวิหารทำวงตุโลกบาล ด้านหน้าวิหารจารึกธารณีภาษาสันสกฤต อักษร ลีขัมภายในประดิษฐานพระศรีอารยเมตไตรยโพธิสัตว์-หมีเล็กพ่อสัก พระโพธิสัตว์ผู้จะตรัสรู้ เป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต ด้านหลังเป็นพระสกันทโพธิสัตว์-อยู่ท้อพ่อสัก และทำวงตุโลกบาล ทั้งสี่-สี่ใต้เตียงอ้วง อุโบสถเป็นรูปทรงจีนหลังคาซ้อน 3 ชั้น ภายในเป็นที่ ประดิษฐานพระพุทธรูปประธานสามพระองค์ ถ้าหันหน้าสู่ภายในอุโบสถคือองค์กลางพระศากย มุนีพุทธรูปเจ้า-เศ็กเกียหม่อนี่สุก องค์ซ้ายพระอมิตาภพุทธรูปเจ้า- ออมี่ท้อสุก องค์ขวาพระไภษัชยคุรุ พุทธรูปเจ้า-เอี้ยะซื่อสุก- พร้อมด้วยพระสาวกเบื้องซ้ายและขวาคือพระมหากัสสปเถระ-เกียหียะจุน เจี้ยและพระอานนท-อฮัน่งท้อจุนเจี้ย ด้านข้างประดิษฐานพระมัญชุศรีโพธิสัตว์-ปุงซู่พ่อสัก ผู้ เลิศด้วยมหาปัญญาประทับบนหลังสิงโตหมายถึงพระพุทธรูปเจ้าและพระโพธิสัตว์ ทรงมีพระ ปัญญาคุณเลิศกว่าหมู่สรรพสัตว์ พระสมันตภัทรโพธิสัตว์-โผวเอี้ยงพ่อสัก ผู้เลิศด้วยมหาจริยา ประทับบนหลังช้างเผือกหงา อันหมายถึงบารมีหกที่พระพุทธรูปเจ้าและพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย บำเพ็ญ รูปเคารพทั้งหลายปิดทองคำเปลวประดิษฐานภายในซุ้มแบบจีนบนฐานชุกชี ภายในมี ลวดลายไม้แกะสลักปิดทองแบบศิลปะจีน พื้นภายในเป็นหินขัดยอดหลังคาอุโบสถเป็น เจดีย์ พื้นอุโบสถด้านนอกเป็นหินขัดลายจีน

ด้านหลังอุโบสถเป็นวิหารสุวรรณคิตรีอารยะ ภายในประดิษฐานพระอมิตาภพุทธรูป เจ้า องค์ศาสดาแห่งสุวรรณคิโลกธาตุปัจฉิมทิศ พร้อมด้วยพระอวโลกิตศวรรโพธิสัตว์-กวงซิม พ่อสักและพระมหาสถามปราปต์โพธิสัตว์-ไต่ซี้จื่อพ่อสักมหาสาวกของพระองค์ แห่งสุวรรณคิพุทธรูป เกษตร จึงเรียกกันว่าพระตรีอารยะแห่งปัจฉิมทิศ-ไซซิงซาเสี่ยคือแดนสุวรรณคิ ด้านข้าง ประดิษฐานรูปเหมือนพระอาจารย์จีนวังสสมาธิวัตร-สกแห่งมหาเถระ ปฐมเจ้าคณะใหญ่จีน

นิกาย ผู้สถาปนาวัดมิ่งกรบุปผารามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และรูปเหมือนพระเย็นฮ้าง ผู้พัฒนาวัดมิ่งกรบุปผารามในสมัยต่อมา นอกจากนี้ยังมีวิหาร พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์-กวนซิมผ่อสัก ปางสหรัศมีหัตถ์สหัสสรเนตร -พระกวนอิมปางพันมือพันตา วิหารพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์-ตั้งจั่งฮ้างผ่อสัก วิหารบรรพบุรุษเป็นที่สาธุชนตั้งป้ายบูชาวิญญานผู้ล่วงลับ และสตูปเจดีย์ทรงทิเบตที่บรรจุอัฐิบูรพาจารย์ด้านหลังวัด แวดล้อมด้วย หมู่กุฏิสงฆ์ โรงครัว โรงอาหาร ที่พักผู้ปฏิบัติธรรม เรียงรายอยู่โดยรอบอย่างเป็นระเบียบ ทางเดินภายในวัดส่วนใหญ่เป็นหินขัด²⁸ พระเมตไตรย์โพธิสัตว์-มีดีหลีเย คือพระโพธิสัตว์เป็นรูปพระเมตไตรโพธิสัตว์-แนะนำสรรพสัตว์ ปฏิบัติมหากรุณาธรรมพระเวทโพธิสัตว์ ชาวจีนเรียกว่าอู่ท้อผู้สักในภาษาสันสกฤตแปลความหมายตามภาษาจีนว่าผู้มีอำนาจสนองปฏิการะ เป็นมหาเทพโพธิสัตว์องค์หนึ่งมีหน้าที่รักษาพระศาสนา ได้บำเพ็ญพรตพรหมจรรย์ทรงเคารพ นอบน้อมต่อพระธรรมวินัยพร้อมที่จะรักษาพระธรรมวินัยและมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั้งหลาย มหาเทพองค์นี้มีหน้าคุ้มครองรักษาวัดวาอารามตลอดจนพุทธบริษัททั้งหลาย พระเวทโพธิสัตว์ หัตถ์หนึ่งประคองวัชรวิเศษ อีกหัตถ์หนึ่งในท่าประณม วัชรกรวูฐนี้ใช้ปราบปรามพวกปีศาจ มารร้ายที่มารังควาญพระพุทธศาสนา ผู้บูชาจะพ้นภัยพิบัติมีสุขสมบูรณ์ และมั่งคั่งปรารถนาทุกประการ พระเวทโพธิสัตว์ตั้งประดิษฐานคู่กับพระเมตไตรย์โพธิสัตว์ โดยพระเมตไตรย์โพธิสัตว์ประทับนั่งต้อนรับผู้เข้ามากราบไหว้ ส่วนพระเวทโพธิสัตว์ประทับยืนหันหน้าเข้าไปในศาลเจ้าเพื่อดูแลศาลเจ้า พระสมันตภัทรโพธิสัตว์คือพระโพธิสัตว์นั่งขัดสมาธิบนภันฑ์หัตถ์ ร้อยรัดนะให้สรรพสัตว์บรรลุการปฏิบัติธรรมโดยสมบูรณ์ประทับนั่งบนหลังช้าง พระมัญชุศรีโพธิสัตว์คือพระโพธิสัตว์ปรากฏเป็นอากาศครรภโพธิสัตว์ ถือดอกไม้นั่งบนอาสน์หินให้สัตว์โลกมั่นคงในศรัทธา วิริยะกล้าหาญ²⁹

พระโพธิสัตว์ที่วัดมิ่งกรบุปผาราม จังหวัดจันทบุรี

พระเมตไตรยโพธิสัตว์-มิติหทัย
ที่วัดมังกรบรพศาราม จังหวัดจันทบุรี

พระเวทโพธิสัตว์-อุยหื้อผู้สัก
ที่วัดมังกรบรพศาราม จังหวัดจันทบุรี

พระสมันคภัทรโพธิสัตว์-น้ามออหทัย
ที่วัดมังกรบรพศาราม จังหวัดจันทบุรี

พระมัญจกรโพธิสัตว์-ผ่องกิตติ
ที่วัดมังกรบรพศาราม จังหวัดจันทบุรี

มูลนิธิสว่างเตียงธรรมสถาน-เม่งเจีย สระแก้ว เป็นเทวสถานทีประดิษฐานพระพุทธรูป
ประติมากรรมรูปเคารพในศาสนาพุทธนิกายมหายานไว้ชั้นสองมีอักษรจีนเขียนไว้ทั้งสองแบบ
คือ-ไฟ กวาง ผู้ เจ้า- ปัญญาของพระพุทธเจ้าแผ่ไปทั่วโลก และ - ต้า นง เปา เตียน -วิหารที่ตั้ง
พระพุทธรูป หรือซำปอกง- พระพุทธรูปในนศาลเจ้าคือ พระศากยมุนีพุทธเจ้า พระอมิตาพุทธ

เจ้าและพระโภษัชยคุรุพุทธเจ้า ชั้นที่หนึ่งจะประดิษฐานเทพเหนือได้ ไป๋ยเซียนโจวซือและพระ
โพธิสัตว์กวนอิม

มูลนิธิสว่างเที่ยงธรรมสถาน สระแก้ว

พระอมิตาภะพุทธเจ้า พระศากยมุนีพระพุทธรเจ้า
พระโภษัชยคุรุไวฑูรยประภาพุทธเจ้า

แผนผังมูลนิธิสว่างเที่ยงธรรมสถาน สระแก้ว

3.ประติมากรรมในศาสนาเต๋า ศาสนาเต๋าเป็นที่พึงทางใจให้กับชาวจีนผู้อพยพเข้ามาในประเทศไทยมาก โดยเฉพาะเมื่อต้องเดินทางผจญภัยในทะเล เมื่อสามารถตั้งถิ่นฐานได้ก็ประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เกิดความอบอุ่นใจและทำให้เป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ศาสนาเต๋ามีความสำคัญกับวัฒนธรรมจีนในรุ่นต่อ ๆ มาอย่างมาก ถือได้ว่าเทียบเท่าได้กับขงจื้อ ศาลเจ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสร้างขึ้นโดยสร้างเป็นประติมากรรมและจิตรกรรมในหลายสถานที่ เช่นที่ มูลนิธิชำเต็กไท้ ชลบุรี มูลนิธิสว่างสระแก้วธรรมสถาน สระแก้ว อเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน)ชลบุรี วัดโพธิ์ตัดตาราม ชลบุรี และศาลเจ้ากวางตี้หลุง ชลบุรี เป็นต้น ประติมากรรมเล่าจื้อจะทำเป็นรูปเล่าจื้อขี่ควายเขียวทั้งในที่ที่เป็นควายยืน ควายหมอบ ควายมีสามขา เหตุที่เล่าจื้อชอบขี่ควายเป็นพาหนะเดินทางท่องเที่ยวจนกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำก็เพราะเล่าจื้อบำเพ็ญตนเป็นผู้มีก้น้อยสันโดษ ชอบความเรียบง่าย ความสงบ ไม่วุ่นวาย ถ่อมตัวและมีจิตเมตตาต่อผู้อื่น³⁰

ความเชื่อในลัทธิขงจื้อมักจะมีอิทธิพลในกลุ่มนักคิดและนักปรัชญาสังคมที่มีชื่อเสียงตามความคิดชาวจีนซึ่งเป็นปัญญาชนและชนชั้นสูงผู้นำในสังคม คำสอนของขงจื้อนั้นฝังรากอิทธิพลลึกกลงไปในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักปรัชญาของขงจื้อนั้นเน้นเกี่ยวกับศีลธรรมส่วนตัวและศีลธรรมในการปกครอง การอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบและมีเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสมของความสัมพันธ์ในสังคมและความยุติธรรมและบริสุทธิ์ คำสอนของขงจื้อเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ความกตัญญูการเช่นไหว้บรรพบุรุษ ความซื่อสัตย์ เช่น การบูชาเทพเจ้ากวนอูเทพแห่งความซื่อสัตย์ เป็นการเน้นการสอนเรื่องความซื่อสัตย์เป็นคำสอนที่สำคัญของขงจื้อ ชาวไทยเชื้อสายจีนกวางตุ้งนิยมมากราบไหว้ประติมากรรมขงจื้อในศาลเจ้ากวางตุ้ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีประติมากรรมขงจื้อที่อเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน) ชลบุรี และที่สถาบันขงจื้อ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ปัจจุบันมีสถาบันขงจื้อในหลายมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเพื่อเผยแพร่ผลงานและเกียรติคุณของขงจื้อและศึกษาวัฒนธรรมจีนตามแนวของขงจื้อ จึงเป็นการเน้นบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะเป็นผู้นำทางการศึกษาวิจัยในสังคม

เล่าจื้อศาสนาของเต๋าที่ศาลเจ้ามุลนิธิซาเต็กไห่
อำเภอเมือง ชลบุรี

เล่าจื้อศาสนาของเต๋าที่อเนกคุณศาลา (วิหารเซียน) ชลบุรี

ขงจื้อที่อเนกคุณศาลา (วิหารเซียน) ชลบุรี

ขงจื้อที่สถาบันขงจื้อ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี

ประติมากรรมในสามก๊ก

เทพเจ้าเตียวหุยกง เทพเจ้าเล่าปี่กง เทพเจ้ากวนอูที่ศาลกวนอู จังหวัดชลบุรี

เทพเจ้ากวนอูที่ศาลกวนอู จังหวัดตราด

ช้าวท้อเซินจื่อ หมอเทวดา ที่อนุสาวรีย์ (วิหารเซิน) ชลบุรี

4. ประติมากรรมสามก๊กที่ศาลเจ้าจะพบหลายรูปแบบ เช่น แบบเทพสามองค์คือเล่าปี่ กวนอู และเตียวหุยที่วัดอุภัยภาติการาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เทพเจ้ากวนอูเป็นเทพที่คนไทยเชื้อสายจีนนิยมสร้างเป็นประติมากรรมกราบไหว้มากที่สุดเพราะเป็นเทพด้านความซื่อสัตย์ตามหลักคำสอนของขงจื้อ กวางตี้หรือกวนอูเดิมชื่อกวางหยี่ได้พบกับเล่าปี่และเตียวหุยสาบานเป็นพี่น้องกัน โจโฉนับถือกวนอูมากแต่กวนอูยังมีจิตใจซื่อสัตย์ต่อเล่าปี่ ต่อมาเมื่อเล่าปี่ได้เป็นกษัตริย์จึงแต่งตั้งให้กวนอูปกครองเมืองเก็งจิว ในปี พ.ศ. 762 ชุนกวนยกทัพไปโจมตีเมืองเก็งจิวและฆ่ากวนอูตาย สมัยราชวงศ์ซ้องกวนอูได้รับยกย่องให้เป็นเทพบิดมิมิชื่อว่ากวางตี้ คำว่า ตี้หมายถึงบิดาคือผู้เป็นใหญ่ เพื่อต้องการให้ชื่อของเทพเจ้าองค์นี้เป็นที่บูชาของประชาชนให้เข้าร่วมต่อสู้กับ

ชาวต่างชาติทางภาคเหนือ สมัยราชวงศ์ซิง เขียนหลงฮ่องเต้เชื่อว่าพระองค์ระลึกชาติได้ว่าชาติก่อนพระองค์เป็นหลิวเป่พี่ชายร่วมสาบานของกวนอู จึงยกย่องกวางตี้ให้เป็นเทพเจ้าแห่งสงครามมีฐานะเทียบเท่ากับขงจื้อซึ่งยกย่องให้เป็นเทพเจ้าทางด้านวัฒนธรรม ทำให้มีการสร้างศาลเจ้ากวางตี้ขึ้นทุกแห่งในเมืองต่าง ๆ ของจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนก็ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดนี้ ในศาสนาเต๋ายุวกวางตี้เป็นเทพเจ้าแห่งสงครามถือว่าปราบมารและปีศาจทุกวันที่ 15 เดือน 2 เป็นวันที่กวางตี้ถึงแก่กรรมชาวไทยเชื้อสายจีนจะไปกราบไหว้ที่ศาลเจ้ากวางตี้มากมาย ประติมากรรมเทพเจ้ากวางตี้ส่วนใหญ่จะมีใบหน้าสีแดง หนวดยาว มีดวงตาเหมือนตานกฮูก สวมเสื้อปักลายมังกรเหมือนเสื้อของกษัตริย์ที่บันเวยล้องกระบี่ไว้สองข้าง มีขุนพลโจวซางถือง้าวและมีกวางผิงบุตรบุญธรรมยืนอยู่อีกข้างหนึ่ง³¹

5. ประติมากรรมไชอิ้ว ประติมากรรมได้เชี่ยฮุกโจ้วหรือหั่งเจียปรากฏในวรรณคดีเรื่องไชอิ้วเรื่องการเดินทางผจญภัยของพระถังซัมจั๋งไปอัญเชิญพระไตรปิฎกที่อินเดียดินแดนแห่งชมพูทวีป การเคารพบูชาหั่งเจียมีมาก่อนแล้วในชุมชนจีนฮักเกี้ยนซึ่งเป็นชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย เนื่องจากลึงเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจวาสนา เป็นเครื่องหมายของสิริมงคล ชาวจีนได้นำเอาปาฏิหาริย์และอิทธิฤทธิ์ของหั่งเจียที่สามารถปกป้องพระถังซัมจั๋งพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ ทำให้ยกขึ้นเป็นเทพได้เชี่ยฮุกโจ้วแปลว่าพระผู้ยิ่งใหญ่เทียบเท่าพระโพธิสัตว์ มณฑลฮักเกี้ยนนับถือหั่งเจียมากที่สุดและมีศาลเจ้าหั่งเจียเก่าแก่ที่สุด หั่งเจียเป็นสัญลักษณ์ของกบฏต่อระบบอำนาจที่ครอบงำในสังคมขณะนั้น เป็นความหวัง ความยุติธรรม และจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้³² ชาวจีนในประเทศไทยเคารพนับถือเทพเจ้าหั่งเจียมาก ได้ตั้งศาลขึ้นโดยทั่วไป³³ ศาลเจ้าเก่าแก่ในภาคตะวันออก เช่น ที่วัดอู่ภัยภาคการาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประติมากรรมได้เชี่ยฮุกโจ้วสำหรับผู้เข้าเคารพสักการะ รวมทั้งเทพเจ้าได้เชี่ยฮุกโจ้วที่อำเภอพนัสนิคม และศาลเจ้าแม่สามมุข ชลบุรี ซึ่งเป็นศาลเจ้าในชุมชนที่สำคัญในภาคตะวันออก นอกจากนี้มีประติมากรรมพระถังซัมจั๋งกับลูกศิษย์ครบทั้งสามที่อเนกกุศลศาลา(วิหารเซียน) ประดิษฐานไว้สำหรับผู้เข้าเยี่ยมชม

ใต้เขี้ยวสุกโจ้ว วัดอุภัยภาติการาม ฉะเชิงเทรา ใต้เขี้ยวสุกโจ้ว ชลบุรี

5. ประติมากรรมที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ชาวไทยเชื้อสายจีนได้สร้างประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากงถึงสามแห่งคือที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากง บางพระ ชลบุรี ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองปึงกง ระยอง และศาลเจ้าพ่อบ่อไร่เป็นโถ้วกง คำว่าปุนเถ่ากงเป็นภาษาแต้จิ๋ว ภาษาจีนกลางออกเสียงว่าเป็นโถ้วกง ทั้งสองคำมีความหมายเช่นเดียวกัน หมายถึงที่ตั้งเดิม ส่วนคำว่า เล่า หมายถึงผู้อาวุโส เล่าปุนเถ่ากงหมายถึงผู้เป็นใหญ่หรือผู้นำชุมชนหรือที่นั่น ๆ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเจ้าที่ท้องถิ่นนั้น ๆ อาจเป็นผู้ที่เคยทำคุณประโยชน์แก่ท้องถิ่นเมื่อเสียชีวิตแล้วจึงได้รับการยกย่องให้ขึ้นเป็นเทพคอยดูแลทุกข์สุขของประชาชน

อีกนัยหนึ่ง ปุนเถ่ากงอาจมาจากคำว่า ผู้ตั้ง หมายถึงเจ้าที่อาจหมายถึงคำที่สื่อแทนบรรพบุรุษของชาวจีนโพ้นทะเล หรืออีกความหมายหนึ่งเล่าปุนเถ่ากงอาจเป็นเทพที่นักเดินเรือในสมัยราชวงศ์ซ่งเคารพนับถือเดิมชื่อว่า โถ้วกง ความหมายอื่นคือ เล่า หมายถึงเทพเจ้าที่มีบทบาทระดับสูงดูแลคุ้มครองอาณาเขตกว้างใหญ่ พื้นที่ขนาดเล็กลงมาในระดับหมู่บ้านเป็นหน้าที่ของเทพเป๊ะกง ตี้จู้เอี้ยทำหน้าที่คุ้มครองเขตบ้าน สันนิษฐานว่าการนับถือเล่าปุนเถ่ากงเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลชาวแต้จิ๋วและชาวฮักเกี้ยนที่นับถือเทพองค์นี้ โดยนำองค์จำลองติดต่อมาแล้วสร้างศาลประดิษฐานไว้เพื่อให้คุ้มครองดูแลทุกข์สุขชุมชน อีกความเห็นหนึ่งปึงเถ่ากงหมายถึงเทพที่ช่วยเหลือคนเดินทางทะเล สืบเนื่องมาจากนิยายจินในไหหลำ³⁴ ศาลเจ้าปึงเถ่ากงที่จันทบุรีเป็นศาลเจ้าสร้างขึ้นบูชาเล่าปุนเถ่ากงโดยเฉพาะ

นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมเชิงหวงกงที่ศาลหลักเมืองจันทบุรีและเงินหวงกงเมี่ยวศาลหลักเมืองขลุง จันทบุรี ชาวจีนนับถือหลักเมืองเท่ากับเชิงหวงซึ่งเป็นเทวดาประจำกำแพงและครอบป้อมปราการของคนจีนตามเมืองต่าง ๆ ที่มีกำแพงล้อม ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราดจะมีเจ้าพ่อหลักเมืองเซี่ยอึ้งกงเป็นประติมากรรมที่พบในหลายศาลเจ้า เช่นที่วัดเซียนสุคีย์ ชลบุรีมีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองเซี่ยอึ้งกงให้ประชาชนเข้าไปบูชา แม้ว่าที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรีจะไม่มีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองไว้สำหรับประชาชนเข้าสักการะกราบไหว้ รวมทั้งเจ้าพ่อเซี่ยอึ้งกงที่วัดจีนประชาสโมสร ฉะเชิงเทราด้วย

ประติมากรรมในศาลหลักเมือง

เงิน หวง กง เถิน เทพเงิน หวง กง
เจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดจันทบุรี

กง เจิง หว ซื่อ - คนชื่อสัตย์ -
เจ้าพ่อหลักเมืองขลุง เทพเงินหวงกง

เทพเจ้าปึงเต่ากง ศาลปึงเต่ากง ขลุงจันทบุรี

ประติมากรรมในศาลหลักเมือง

เจ้าพ่อหลักเมืองเชียงใหม่เจ้าพ่อหลักเมืองพะเยา

เสี่ย อึ้ง กง -เจ้าพ่อหลักเมืองตราด

เจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากง จังหวัดระยอง

เจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่-ลุง ชานเป็น ไต่่ว กง เหมี่ยว จังหวัดตราด

เหล่าปึงกง ศาลหลักเมืองบางพระ จังหวัดชลบุรี

6. ประติมากรรมพระโพธิสัตว์กวนอิม จากตำนานเล่าว่าทรงเป็นพระราชธิดานาม เมี่ยวซ่าน เดิมเป็นเทพธิดาจตุลตมาয়ง โลกมนุษย์เพื่อมาช่วยปลดปล่อยทุกข์ภัยแก่มวลมนุษย์ เป็นราชธิดาองค์สุดท้ายของกษัตริย์เมี่ยวจวง ซึ่งมีราชธิดา 3 องค์ องค์โตชื่อ เมี่ยวอิมองค์รองชื่อ เมี่ยว หยวนเยาว์วัยเป็นพุทธมามกะรู้แจ้งในหลักธรรมลึกซึ้ง ตั้งพระทัยแน่วแน่จะบำเพ็ญภาวนา เพื่อหลุดพ้นสังสารวัฏ ภายหลังสำเร็จจรหันต์แสดงปาฏิหาริย์เป็นปางกวนอิมพันมือ องค์หญิง เมี่ยวซ่านนั้นตอนแรกเป็นชาวพุทธ ตอนหลังเทพไท่ไปไ้ได้มาโปรดชี้แนะหนทางดับทุกข์ เหตุนี้ พระโพธิสัตว์กวนอิมจึงเป็นเทพทั้งฝ่ายพุทธและฝ่ายเต๋าในเวลาเดียวกัน³⁵ ชาวจีนส่วนใหญ่นับถือพระโพธิสัตว์กวนอิมมาก ในประเทศจีนศาลเจ้าแม่กวนอิมมีอยู่มากมายมักเรียกว่าวัดกวนอิม หรือกวนอิมอาน วัดไป้ออานแปลว่าวัดเสื้อขาว ศาลเจ้าแม่กวนอิมเป็นอารามสำหรับภิกษุณีหรือแม่ชีอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ พระโพธิสัตว์กวนอิมมักทรงพัดตราภรณ์สีขาวประทับบนดอกบัว พระหัตถ์ถือแจกันบรรจุทิพย์วารีอีกข้างหนึ่งถือกิ่งหลิว บางครั้งก็ประทับนั่งอยู่บนสัตว์เรียกว่า หោ หัวเป็นมังกรร่างกายเป็นสิงโต พระโพธิสัตว์กวนอิมทรงช่วยเหลือสรรพสัตว์ทุกเรื่อง รวมทั้งช่วยเหลือในการให้กำเนิดบุตรธิดา จึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ช่งจื่อกวนอิม แปลว่าเจ้าแม่กวนอิมผู้ให้บุตร³⁶ ศาลเจ้าแม่กวนอิมมีอยู่หลายแห่งในภาคตะวันออก เช่น ศาลเจ้าแม่กวนอิมหนองมน ศาลเจ้าแม่กวนอิมหนองใหญ่ ชลบุรี นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมเจ้าแม่กวนอิมประดิษฐานไว้ที่ศาลเจ้าแห่งอื่น ๆ เป็นจำนวนมากด้วย

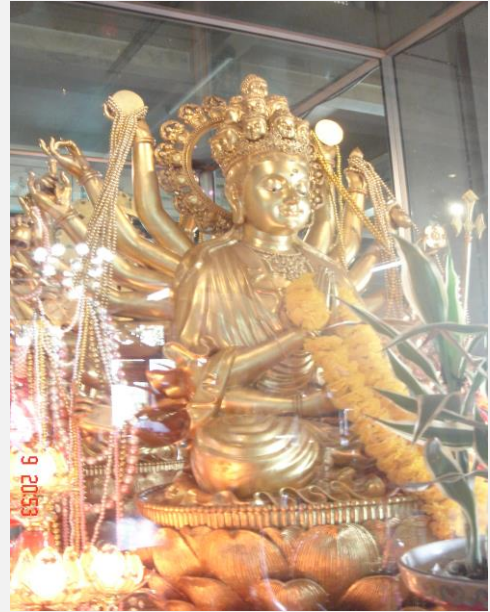

ประติมากรรมเจ้าแม่กวนอิม ศาลเจ้าแม่กวนอิม เขาสามมูข

ประติมากรรมเจ้าแม่กวนอิม

**เจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้า
แม่ทับทิมจังหวัดระยอง**

**เจ้าแม่กวนอิมพันมือที่โรงเจ
หลวงพ่อโสธรจังหวัดเชิงเทรา**

**เจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้า
แม่กวนอิม หนองใหญ่ ชลบุรี**

**เจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้า
แม่กวนอิม หนองมน ชลบุรี**

ประติมากรรมเจ้าแม่ทับทิม

เจ้าแม่ทับทิม ระยอง

เจ้าแม่ทับทิม ลัดหีบ ชลบุรี

เจ้าแม่ทับทิม บางละมุง ชลบุรี

เจ้าแม่ทับทิม จังหวัดปราจีนบุรี

7.ประติมากรรมเจ้าแม่ทับทิม หรือ ศาลเจ้าจួយ่วยเนี้ยว เป็นศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำ บูชาเทพธิดาแห่งท้องทะเลที่คุ้มครองผู้เดินทางทางเรือเรียกว่า จួយ่วยเนี้ยว แปลว่าเจ้าแม่ชายน้ำ ชาวจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า เทียนส่งเซ่งโป้ แปลว่าเจ้าแม่สวรรค์ หรือมาจ้อโป้หรือม้าโจ้ว อาจเพราะว่าเป็นสตรี คำว่าม้าแปลว่าแม่ โจ้วแปลว่าบรรพชน ม้าโจ้วแปลว่าบรรพสตรี เป็นที่เคารพบูชาในหมู่ชาวเรือ ชาวประมง ชาวเต้จิวเรียกว่าซิดเซี้ยมาเนื่องจากเป็นเทพองค์สุดท้าย อีกรู้ชื่อหนึ่งคือเทียนโหวแปลว่าราชินีแห่งสวรรค์ ชื่ออื่นคือเทียนพีแปลว่าพระสนมของราชาแห่งสวรรค์ สมัยราชวงศ์หมิง ชันทีเจ็งเหอเดินเรือได้สักการะบูชาพระนางเทียนโหว ชาวจีนผู้อพยพนิยมกราบไหว้นับถือสร้างศาลเจ้าเพื่อเคารพสักการะมากมาย³⁷ ชาวจีนฮกเกี้ยนสร้างศาลเจ้าแม่ทับทิมรอบอ่าวและเมืองค้าขายตามปากแม่น้ำต่าง ๆ³⁸ เจ้าแม่ประจำเรือ ศาลเจ้าแม่ทับทิมจังหวัด

ระยองเป็นศาลเจ้าเก่าแก่แห่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าแม่ทับทิม ชลบุรีหลายแห่งคือที่ บางละมุง พนัสนิคมและสัตหีบ รวมทั้งศาลเจ้าแม่ทับทิม จังหวัดปราจีนบุรีด้วย ศาลเจ้าแม่ บุษบาหรืออาม่าที่พานทอง จังหวัดชลบุรี ตั้งชื่อศาลเจ้าตามคนทรงเจ้าเดิมน่าจะเป็นศาลเจ้าแม่ ทับทิมมาก่อนมีอักษรจีนเขียนไว้ว่า -ซี เซ็ง มา กู่ เมี่ยว -ศาลเจ้าโบราณของนางฟ้า รวมทั้งมี จิตรกรรมแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับนางฟ้า บริเวณที่ตั้งศาลเจ้าแม่บุษบาเป็นท่าเรือเดิมชื่อท่าเรือท่า ตะกูดที่พานทอง ชลบุรี ศาลเจ้าแม่บุษบาเป็นศาลเจ้าเก่าอายุประมาณ 180 ปีเป็นอาคารไม้และ ทรุดโทรม ภายในศาลมีเจ็ดไม้ 3 อันบูชาไว้คู่กับประติมากรรมเจ้าแม่บุษบา ภายหลังสร้างศาล เจ้าแม่บุษบาหรือที่ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ซิกเซียม่าเปลี่ยนจากแสดงงิ้วมาเป็นลิเกสมโภชน์ แทน พาหนะของเจ้าแม่บุษบาหรืออาม่าเป็นจระเข้หรืองักฮื้อ 2 ตัว คอยคุ้มครองผู้คนที่เดินเรือ สัญจรไปมาเป็นที่นับถือกราบไหว้บูชาชาวชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชน ได้ขุดพบโครงกระดูก จระเข้และเก็บรักษาไว้ที่ศาลเจ้า³⁹

จิตรกรรม

จิตรกรรม คืองานศิลปะที่แสดงออกด้วยการวาด ระบายสี และการจัดองค์ประกอบความ งามอื่น จิตรกรรม คือ การระบายชั้นสีลงบนพื้นรองรับ เป็นการจัดรูปทรงรวมกัน และสีที่ เกิดขึ้นจากการเตรียมการของศิลปินแต่ละคนในการเขียนภาพนั้น พจนานุกรมศัพท์ อธิบายว่า เป็นการสร้างงานทัศนศิลป์บนพื้นระนาบรองรับ ด้วยการ ลาก ป้าย ชีด ขูด วัสดุ จิตรกรรมลง บนพื้นรองรับ จิตรกรรมที่แสดงวิถีชีวิตของชาวจีนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหลักฐานเห็นได้ที่ จิตรกรรมฝาผนังวัดใหญ่อินทารามสมัยอยุธยาตอนปลายในซาดกเรื่องมหาชนกเป็นภาพเรือ กำปั่นที่ฝรั่งเป็นกัปตันส่องกล้องแต่ลูกเรือทั้งหมดเป็นจีน เรือกำปั่นหมายถึงเรือแบบยุโรป เรือ สำเภामาหมายถึงเรือต่อด้วยไม้แบบจีน มีเสา 3 - 5 เสาเรือสำเภาของไทยมีกำเนิดมาจากจีน⁴⁰ นอกจากนี้ยังมีภาพชายชาวจีนสองคนนั่งอยู่ในเรือนไทยอยู่บริเวณท่าเรือที่มีเรือสำเภาจีนจอด จิตรกรรมฝาผนังในวิหารซาดก มีภาพทหารชาวจีนถืออาวุธและชายชาวจีนไว้หางเปียด้วย ที่วัด วัดบุปผารามหรือเรียกอีกชื่อว่าวัดปลายคลอง จังหวัดตราดมีภาพจิตรกรรมฝาผนังพระพุทธรูป แบบจีนและมีภาพชายชาวจีนยืนอยู่ รวมทั้งลวดลายพรรณพืชและสัตว์แบบจีน ที่วัดแก้วพิจิตร จังหวัดปราจีนบุรีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องมหาชนกสมัยรัตนโกสินทร์มีภาพเรือสำเภาจีนจอดอยู่ที่

ท่าเรือ จิตรกรรมจีนที่ศาลเจ้าและวัดจีนในภาคตะวันออกได้แสดงให้เห็นศิลปวัฒนธรรมจีนที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

1.จิตรกรรมตามความเชื่อศาสนาพุทธนิกายมหายาน มีจิตรกรรมเกี่ยวกับพุทธประวัติ พระพุทธเจ้า เช่น ตอนประสูติที่วัดเทพพุทธาราม ศาลเจ้ากวนอิม มหาโพธิสัตว์ หนองใหญ่ และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด การเขียนภาพเน้นธรรมชาติ ต้นไม้ ดอกไม้ การแต่งกายแบบจีน ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราดยังมีจิตรกรรมพุทธประวัติตอนออกบวช และที่มูลนิธิชำเต็กไต้ ชลบุรีภาพแสดงการแต่งกายแบบจีน พุทธประวัติตอนบำเพ็ญเพียรที่โรงเจเม่งเตกตั่ว ฉะเชิงเทรา และที่มูลนิธิชำเต็กไต้ พุทธประวัติตอนปฐมเทศนาปัญญาวัคคีย์ที่วัดเทพพุทธาราม และโรงเจหลวงพ่อโสธรแสดงให้เห็นความเชื่อการประดับตกแต่งแบบจีนอย่างเรียบง่าย ที่มูลนิธิชำเต็กไต้ ชลบุรีจิตรกรรมเริ่มชำรุดเสียหายมากแล้ว

**จิตรกรรมพุทธประวัติตอนประสูติที่
วัดเทพพุทธาราม เขียนสุดยี่ ชลบุรี**

จิตรกรรมศาสนาพุทธลัทธิมหายาน

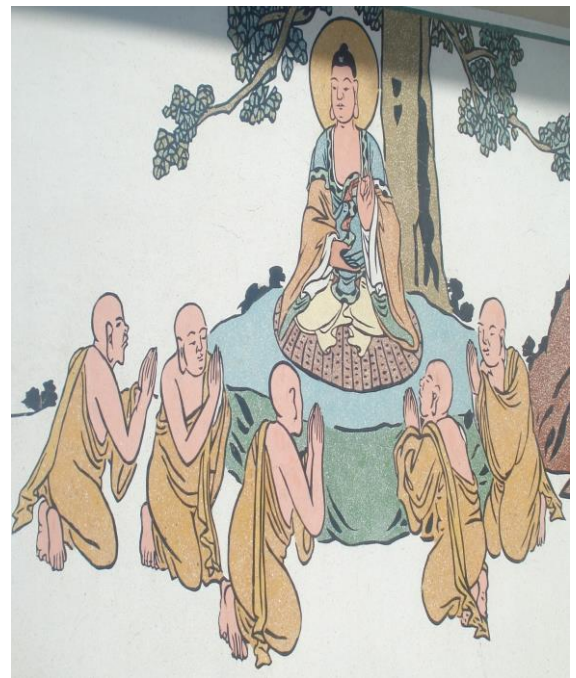
พุทธประวัติตอนประสูติที่
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด

พุทธประวัติตอนออกบวชที่
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด

พุทธประวัติตอนบำเพ็ญเพียรใต้ต้นศรี
มหาโพธิ์ โรงเจหม่วงเตกั่ว ฉะเชิงเทรา

พุทธประวัติตอนปฐมเทศนาที่
โรงเจหลวงฟอโธธร ฉะเชิงเทรา

จิตรกรรมตามความเชื่อในศาสนาเต๋า

เล่าจื้อกับวัวเขียวศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา

เล่าจื้อกับวัวเขียววัดโพธิ์ตัดคาราม ชลบุรี

เล่าจื้อกับวัวเขียวศาลหลักเมืองขลุง จันทบุรี

จี คี คอง ไล -ขอให้ความสุข-เล่าจื้อ-ศาลเจ้าโจ ซื่อ กง ระยอง

2.จิตรกรรมในศาสนาเต๋า เป็นศาสนาที่มีเทพเจ้ามากมายและซับซ้อนมาก มีเทพเจ้าที่นับถือหลายองค์ เล่าจื้อหรือเต๋าเต๋อเทียนจึงเป็นเทพที่ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความเคารพมากที่สุด จะเห็นได้ว่ามีจิตรกรรมอยู่ทั่วไปทั้งในศาลเจ้าและส่วนต่าง ๆ ของศาลเจ้า หลายศาลเจ้าในภาคตะวันออกจะต้องมีจิตรกรรมเล่าจื้อให้ผู้ศรัทธาไว้สักการะบูชามากมายในภาคตะวันออก

3.จิตรกรรมสามก๊ก เป็นจิตรกรรมที่มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะจิตรกรรมเกี่ยวกับกวนอูคติเทพในศาสนาเต๋า ศาลเจ้ากวนอูหรือกวางตี้มีอยู่มากมายในภาคตะวันออก นอกจากนี้ยังมี

จิตรกรรมเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในเรื่องสามก๊ก เช่น เล่าปี่ เตียวหุย ขงเบ้ง ลิโป้และหมอหัวโกลเป็นต้น

หลิว เป่ย์ เจ้า ชิง -เล่าปี่หาภรรยา
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองฉะเชิงเทรา

กวนอูสู้กับลิโป้ที่ศาลเจ้ากวนอู ชลบุรี

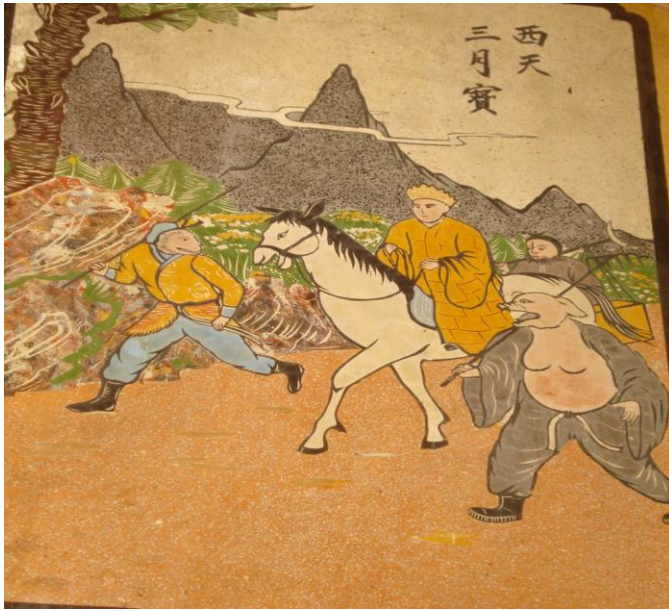

หมอฮูโต๋ ที่ศาลเจ้ากวนอู จังหวัดตราด

ขงเบ้งที่ศาลเจ้ากวนอู จังหวัดตราด

4.จิตรกรรมไข่อิว จิตรกรรมที่พบบ่อยหลายศาลเจ้าในภาคตะวันออก ภาพจิตรกรรมแสดงให้เห็นการเดินทางผจญภัยของพระถังซัมจั๋งพร้อมกับลูกศิษย์ 3 คนคือ เหว่งเจี๋ย ตือโป๊ยก่าย และซัวเจ๋ง เพื่อไปอัญเชิญพระไตรปิฎกที่ประเทศอินเดีย สมัยราชวงศ์หมิง แสดงภูมิประเทศที่อันตราย ทุรกันดารหลายรูปแบบ ปัจจุบันได้มีผู้นำเอาเรื่องไข่อิวมาสร้างเป็นสื่อหลายรูปแบบ ทำให้เรื่องไข่อิวกลายเป็นต้นแบบการผจญภัยแบบใหม่ที่ได้รับความสนใจจากผู้ชมมากเรื่องหนึ่ง

ไซอิ๋ว วัดอุทัยภาติการาม ฉะเชิงเทรา

ไซอิ๋ว โรงเจหลวงพ่อโสธร ฉะเชิงเทรา

ไซอิ๋ว ศาลเจ้าแม่กวนอิมหนองมน ชลบุรี

ไซอิ๋ว ศาลหลักเมืองจันทบุรี

ฉิว เซียน ฤ-หาคนทำงานในวัง ฮองเต้
ราชวงศ์โจวขอร้องให้เจียงจื่อหยางมาช่วยรบ
ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองฉะเชิงเทรา

เจียงจื่อหยางศาลเจ้ากวนอู ตราด

ฮองเต้ราชวงศ์โจวขอร้องให้เจียงจื่อหยาง
มาช่วยรบ ศาลเจ้าพ่อบ้านบึง ชลบุรี

เจียงจื่อหยาง ศาลเจ้าโจ้ซือกง ระยอง

เจียงจื่อหยาง ศาลหลักเมืองขลุ้ง จันทบุรี

5.จิตรกรรมเจียงจื่อหยางหรือเจียงจื่อหยง พบมากในหลายศาลเจ้า เช่นที่ ศาลหลักเมือง ฉะเชิงเทรา ศาลเจ้าไต้ซำจื่อ บ้างบึงชลบุรี ศาลหลักเมืองขลุ้งจันทบุรี ศาลเจ้ากวนอูจังหวัดตราด และศาลเจ้าโจซือกง ระยอง จิตรกรรมเจียงจื่อหยางส่วนใหญ่จะพบในรูปจิตรกรรมผู้ชายนั่งตกปลามากกว่ารูปแบบอื่น พร้อมทั้งภาพแสดงกระบวนฮ่องเต้จินเสด็จมาหาเจียงจื่อหยาง เพื่อเชิญให้เข้าร่วมรับราชการ แสดงภาพให้เห็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชาวจีนในชนบท และการประดับตกแต่งตามแบบศิลปะจีนที่สวยงามในรูปของจิตรกรรมที่ศาลเจ้า

6.จิตรกรรมห้องสิน หนี่วา (女媧,ตัวย่อ: 女娲: Nǚwāหนี่วา,ฮกเกี้ยน: ลู่ออ) วรรณกรรมเรื่อง ห้องสิน ฉบับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยฯ เรียกในสำเนียงฮกเกี้ยนว่า หนี่วาตีและเรื่องไคเก็ก ฉบับภาษาไทย เรียกว่า หนี่ออสี่เป็นเทพเจ้าในเทพนิยายของจีนเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นผู้สร้างมนุษย์และซ่อมฟ้า ต่อมาภายหลังเชื่อกันว่าเป็นผู้สร้างโลกของจีนตามเรื่องห้องสินฉบับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยฯ กล่าวถึงพระนางหนี่ออสี่ไว้ว่าพระนางเป็นพระกนิษฐาองค์ที่ 9 ร่วมพระมารดาเดียวกับกับฮอกฮีสี่ฮ่องเต้ นอกจากทรงมีพระปรีชาสติปัญญาและทรงช่วยฮอกฮีสี่ฮ่องเต้ ทำนุบำรุงแผ่นดินและจัด

บ้านเมืองมีระเบียบยิ่งขึ้น พงศาวดารจีนเรื่องห้องสินเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับราชวงศ์เซียง(พระเจ้าเซียงทางปฐมกษัตริย์สี่ราชวงศ์ถึงพระเจ้าติวอ๋อง รวม 28 พระองค์ จำนวนรัชกาล 650 ปีก่อนพุทธกาล 1240 ถึง 590 ปี เรื่องไคเก็กตอนปลายเรื่องห้องสินตอนต้น.ราชวงศ์จิ่ว พระเจ้าจิ่วอ๋องปฐมกษัตริย์สี่ราชวงศ์ถึงพระเจ้าจิ่วหมั่นอ๋อง รวม 34 องค์ จำนวนรัชกาล 888 ปี ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล 591 ปี ถึง พ.ศ. 297 เรื่องห้องสินเรื่องเลียดก๊ก ยุคจ้านกั๋วหรือเลียดก๊ก⁴¹ ห้องสินประพันธ์โดยสวีจ้งหลินเป็นนวนิยายเกี่ยวกับเทพและภูติผีปีศาจที่เต็มไปด้วยสีสันแห่งจินตนาการ เหตุการณ์ในนวนิยายเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วยปลายสมัยราชวงศ์ซัง ช่วงที่กษัตริย์โจ้วอู่หวังเจ้าโจมติกษัตริย์ซังโจ้วหวัง⁴² จิตรกรรมห้องสินจะมีเขียนไว้ที่ศาลเจ้าที่ละเซิงเทราและปราจีนบุรี แสดงการจัดกระบวนทัพแบบจีนสมัยโบราณผสมกับจินตนาการที่สวยงามแบบศิลปจีนที่พบในศาลเจ้าแบบหนึ่ง

จิตรกรรมห้องสิน ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองละเซิงเทรา

จิตรกรรมห้องสิน มุลินธิสว่างบำเพ็ญสถาน ปราจีนบุรี

7.จิตรกรรมตำนานหญิงทอผ้ากับชายเลี้ยงวัว จิตรกรรมหญิงทอผ้ากับชายเลี้ยงวัวทำเป็นรูปนกบินเชื่อมเป็นสะพานให้ชายเลี้ยงวัวเดินไปหานางฟ้าหญิงทอผ้า และเป็นรูปหญิงทอผ้ากับชายเลี้ยงวัวที่ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่บ้านนา นครนายก แสดงการดำเนินชีวิตของนางฟ้ากับชายเลี้ยง

วัวหนิว หลางในภาคโลกมนุษย์เปรียบเทียบกับการเดินทางไปหากันที่บนสวรรค์ที่มูลนิธิชาเด็ก
ไถ่ ชลบุรี

เด็กเลี้ยงวัวกับหญิงทอผ้าที่ศาลเจ้ามูลนิธิชาเด็กไถ่
อำเภอเมือง ชลบุรี

เด็กเลี้ยงวัวกับหญิงทอผ้าที่ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่บ้านนา นครนายก

8. ความฝันในหอแดง จิตรกรรมความฝันในหอแดงจะจำลองภาพการดำเนินชีวิตของตัวละครสำคัญในเรื่อง เพื่อสะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของคนจีนในสมัยนั้นให้มากที่สุด เช่น จิตรกรรมความฝันในหอแดงที่มูลนิธิชาเด็กไถ่ ชลบุรี และที่มูลนิธิสว่างบำเพ็ญสถาน ปราจีนบุรี เป็นต้น

ความฝันในหอแดงที่ศาลเจ้ามูลนิธิชาเด็กไถ่
อำเภอเมือง ชลบุรี

จิตรกรรมความฝันในหอแดง มูลนิธิสว่างบำเพ็ญสถาน ปราจีนบุรี

9. **ไซซี** เป็นหนึ่งในสี่หญิงงามแห่งแผ่นดินจีน จิตรกรรมไซซีที่ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา มุฉินริสวางบำเพ็ญสถานสะท้อนให้เห็นภาพการดำเนินชีวิตของชาวจีนในสถานที่ต่าง ๆ และในยามพักผ่อนเดินทางท่องเที่ยวตามแบบฉบับของชาวจีน โดยเฉพาะการล่องเรือและภาพการดำรงชีวิตในอาคารที่อยู่ในสมัยนั้น

ไซซี กนงามแห่งแผ่นดิน ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา

ไซซี มุฉินริสวางบำเพ็ญสถาน ปราจีนบุรี

10. **ชียินกั๋ว** บุคคลที่ตัวตนจริง ๆ ในพงศาวดารของจีน เป็นเรื่องราวของแม่ทัพที่มีพละกำลังมากและไม่เคยแพ้ใคร เป็นแม่ทัพที่รักสุขวิโรบุรุษอีกคนในวัฒนธรรมจีนรุ่นต่อมานับถือ เรื่องของชียินกั๋วเล่าจนเป็นตำนานคล้ายเป็นเรื่องแต่งมากกว่าเรื่องจริง เรื่องของชียินกั๋วไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งเรื่องต่อมาในรุ่นลูกและรุ่นหลานคือ ชีเต็งซานและชีกัง เป็นภาคต่อเนื่องสืบมาคือชีเต็งซานเป็นบุตรชายของชียินกั๋ว ทำปิตุฆาตเพราะเห็นภาพหลอนว่าชียินกั๋วเป็นเสือกระโจนเข้าใส่ เนื่องจากชียินกั๋วเป็นเทพจตุมาจากเสือขาวและมีศัตรูคู่อาฆาตคือมังกรเขียวคือชีเต็งซาน เรื่องของชีเต็งซานและชีกังนั้นเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมาภายหลังในยุคราชวงศ์ซิงพ.ศ.2187-2455⁴³ ที่มุฉินริสวางได้ให้ ชลบุรีมีจิตรกรรมเรื่องชีเต็งซานกับทหารไปปราบฝั่งตะวันตก ที่เนินกุศลศาลา (วิหารเซียน) มีจิตรกรรมปูนปั้นประดับกระเบื้องเคลือบสีสดใสรูปชียินกั๋วรบกับไก่โชนชาน ชีเต็งชันรบกับฮวงหลิวฮั้วประดับหลังคาด้านข้างสองด้าน ประเทศจีนมีประติมากรรมชียินกั๋วประดิษฐานเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้กับแม่ทัพจีนผู้ยิ่งใหญ่

จิเต็งซันกับทหาร ไปปราบคิงตะวันตก ศาลเจ้ามุนนิริซาเต็กไท่
อำเภอเมืองชลบุรี

อนุสาวรีย์จิเต็งซันที่ประเทศจีน

จิเต็งซันกับไก่ไชว่บู๊น จิเต็งซันกับฮวงหลี่ฮั่ว อเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน) ชลบุรี

11.กิเลน (鹿其鹿麟; qílín: ch'i-lin จีหลิน; ญี่ปุ่น: 鹿其鹿麟 คิริน สะกดเป็น Qilin, Kylin หรือ Kirin) คำมาจากภาษาจีนเป็นชื่อของสัตว์ชนิดหนึ่งในเทพนิยายของจีนถ้าเป็นตัวผู้เรียกว่า "กิ" ถ้าเป็นตัวเมียเรียกว่า "เลน" หรือ "กิเลน" กิเลน ตามตำนานจีนว่ามีรูปร่างเหมือนกวางมีเขาเดี่ยวหางเหมือนวัว หัวเป็นมังกร ดินมีกีบเหมือนม้า บางตำรามีตัวเป็นสุนัข ลำตัวเป็นแอนทีโลป เกิดจากธาตุทั้งห้า คือ ดิน, น้ำ, ไฟ, ไม้ และโลหะ ผสมกันเชื่อว่ามียาอยู่ได้ถึงพันปี ถือว่าเป็นยอดแห่งสัตว์ทั้งหลาย สัญลักษณ์แห่งคุณงามความดี ปรากฏให้เห็นเมื่อใดจะเกิดผู้มีบุญมาปกครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขเมื่อนั้น เช่น ในยุคของฟูซีเป็นผู้ปกครองโลก กิเลนได้ปรากฏตัวขึ้นที่แม่น้ำฮวงโห หลังกิเลนมีลายอักษรจารึกต่อมาได้พัฒนากลายมาเป็นตัวอักษร กิเลนถือเป็นหนึ่งในสี่สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งประกอบด้วย หงส์, เต่า, มังกร และกิเลน ⁴⁴การปรากฏ กิเลนสัตว์ในเทพนิยายชนิดนี้ถือว่ามีมงคลหรือความโชคดีปรากฏ ไม่มีเรื่องร้ายเกิดขึ้น ⁴⁵ เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวทำให้ศาลเจ้าทุกแห่งมักจะเขียนรูปกิเลนไว้ให้ผู้คนที่ย้ำตักการะ ร่วมกับประติมากรรมในศาลเจ้าได้เคารพบูชา

กิเลนที่วัดบุปผารามจังหวัดตราด

กิเลนที่ศาลเจ้าแม่ทับทิมจังหวัดระยอง

กิเลนที่โรงเจวัดโสธรจังหวัดฉะเชิงเทรา

กิเลนที่ศาลเจ้าฮักเกี้ยน ชลบุรี

ภาษาและวรรณกรรม

ศาลเจ้าจีนมักจะเขียนวรรณกรรมประกอบจิตรกรรม ประกอบแผ่นป้ายจารึกแผ่นหิน ป้ายแขวน ป้ายอักษรคำโคลงคู่ ระฆัง เป็นต้น วรรณกรรมแสดงความจงรักภักดี กตัญญูรู้คุณ มีคุณธรรมและชื่อเสียงเป็นเลิศตามแนวความคิดของศาสนาพุทธลัทธิมหายาน ศาสนาเต๋า และศาสนาขงจื้อ ได้แก่วรรณกรรมภาษาและวรรณกรรมจีนเกี่ยวกับศาสนาพุทธนิกายมหายาน จารึกที่ระฆังที่วัดจีนประชาสโมสรจารึกอักษรมหาปรัชญาปารมิตราสูตร เป็นต้น การจารึกประวัติการสร้างระฆังที่ศาลเจ้าแม่ทับทิม ระยอง และ โรงเจเป่าฮกตั่ว ชลบุรี แสดงให้เห็นประวัติการเดินทางเข้ามาของคนจีนในประเทศไทยและกล่าวถึงการสร้างศาลเจ้าประกอบไว้ในระฆัง

ระฆังวัดจีนประชาสโมสร ฉะเชิงเทรา

**แก้ว ไต มิน อัน ตัว ของ ชุ่ย ไร่ แซ่ เนียง -
 ประเทศไม่มีสงครามผู้คนที่ใช้ชีวิตสงบสุข -
 โดลงเขียนบนระฆังมอบให้ศาลเจ้าแม่ทับทิม
 จังหวัดระยอง
 กวางซู่ วู ชื่อเหมือนตงเขว-ฮ่องเต็กวังซวี
 ราชวงศ์ชิงมอบระฆังให้ศาลเจ้า ระฆังผลิตปี
 ค.ศ.1898- พ.ศ.2441 ศาลเจ้าแม่ทับทิม ระยอง**

**ระฆังจารึกว่าคนชื่อจื่อเหลียงจากฮ่องกง
 มอบให้ศาลเจ้าในสมัยฮ่องเต็กวังซวี
 โรงเจเป้าฮักคิ้ว ชลบุรี**

ป้ายพระพุทธรูป วัดโพธิ์ตัดาราม ชลบุรี ป้ายสำริดเทพเจิน หวง กง หลักเมืองจันทบุรี

ค้ำกลอนคู่ คุ้มเลี้ยง แกะสลักตัวอักษรจีนลงบนไม้เนื้อแข็งตัวอักษรปิดทองที่มีความหมายในทางศาสนาธรรมศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรี

ป้ายชื่อศาลเจ้าพระหลักเมืองปราจีนบุรี กิ้ว จู้ เหมี่ยว

ป้ายชื่อศาลเจ้าหลักเมืองบางพระชลบุรี ปั้ง เต้า กั้ง

ภาษาและวรรณกรรมจีนยังได้เขียนไว้บอกชื่อพระพุทธรูป เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชุมชนที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พบที่ศาลเจ้าหลายแห่ง ป้ายภาษาบอกชื่อเทพเจ้า ป้าย

ชื่อศาลเจ้าประจำชุมชนทำให้สามารถศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งศาลหลักเมือง รวมทั้งการเขียนป้ายชื่อเทพเจ้าที่เป็นป้ายขนาดเล็กภายในศาลเจ้าทำด้วยไม้หรือสำริดเป็นหลักฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้าประวัติของศาลเจ้าได้ดียิ่ง การบูชาเจ้าพ่อศาลหลักเมืองตามคติความเชื่อของคนจีนได้ดียิ่ง โคลงคู่ยี่สิบสี่บทบริเวณเสาของอาคารบริเวณสำคัญ พบว่ามีทุกศาลเจ้าทำให้สามารถเข้าใจหลักความคิด ความเชื่อของคนจีนที่ถ่ายทอดเป็นภาษาและวรรณกรรมประจำศาลเจ้าทุกศาล

ภาษาและวรรณกรรมเขียนอธิบายภาพส่วนต่างๆ ของศาลเจ้า

ภาษาและวรรณกรรมเขียนอธิบายภาพส่วนต่างๆ ของศาลเจ้า

ภาษาอธิบายประกอบจิตรกรรมต่าง ๆ เป็นตัวอย่างภาษาและวรรณกรรมที่มีอยู่ทุกศาลเจ้ามีความสำคัญทำให้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับศึกษาแนวความคิด ประวัติชุมชน ประวัติวรรณกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวจีนเชื้อสายไทยรักษาไว้ที่ศาลเจ้า รูปแบบการใช้ภาษาประกอบภาพที่พบอยู่ทุกแห่งในศาลเจ้า

สรุปศิลปวัฒนธรรมจีน

สถาปัตยกรรม	ประติมากรรม	จิตรกรรม	ภาษาและวรรณกรรม
1.ศาลเจ้าแม่ทับทิมจังหวัดระยอง มีประวัติสร้างเมื่อ พ.ศ. 2421	1.หลวงพ่อบ้างปางง ค้ำ ฉง เป้า เตียน	1.จิตรกรรมตามความเชื่อศาสนาพุทธนิกายมหายาน	1.ภาษาและวรรณกรรมจีนเกี่ยวกับศาสนาพุทธนิกายมหายานจารึกที่ระฆังที่วัดจีนประชาสโมสร
2.วัดจีนประชาสโมสร-เล่งฮกยี่มีประวัติสร้างเมื่อก่อน พ.ศ. 2449	2.ประติมากรรมในศาสนาพุทธนิกายมหายาน	2.จิตรกรรมในศาสนาเต๋า	2.การจารึกประวัติการสร้างระฆังที่ศาลเจ้าแม่ทับทิม ระยอง และ โรงเจเป้าฮกตั่ว ชลบุรี

3. โรงเจปาสกั่วสร้างเมื่อ พ.ศ. 2440	3.ประติมากรรมในศาสนา เต้า	3.จิตรกรรมสามก๊ก	3.โคลงคู่ยี่สิบสี่บริเวณเสา ของอาคารบริเวณสำคัญ
4.ศาลเจ้าเซียนซื่อไห้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2475	4.ประติมากรรมสามก๊ก	4.ไชอู้	4.แผ่นป้ายจารึกบนแผ่น สำริด เช่น จารึกชื่อเทพเงิน หวง กง
5.ศาลเจ้าฮักเกี้ยนมีประวัติ สร้างเมื่อก่อน พ.ศ. 2451	5.ไชอู้	5.เจียงจื่อหยาง	5.แผ่นป้ายชื่ออาคาร เทพ เจ้า ต่าง ๆ
6. ศาลหลักเมืองเมืองขลุยมี่ ประวัติสร้างเมื่อก่อน พ.ศ. 2448	6.ประติมากรรมที่ศาลเจ้าพ่อ หลักเมือง	6.ห้องสิน	6.ภาษาอธิบายประกอบ จิตรกรรมต่าง ๆ
7.ศาลหลักเมืองระยองมี ประวัติสร้างเมื่อ พ.ศ. 2448	7.ประติมากรรมพระ โปธิสัตว์กวนอิม	7.ตำนานหญิงทอผ้ากับชาย เลี้ยงวัว	
8.วัดเทพพุทธารามสร้าง เมื่อ พ.ศ. 2448	8.ประติมากรรมเจ้าแม่ ทับทิม	8.ความฝันในหอแดง	
9.ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดตราดมีประวัติสร้าง ก่อนเมื่อ พ.ศ. 2310		9.ไชซี	
10.วัดอุภัยภาติการาม จะเข็งเทรมี่ประวัติสร้าง เมื่อก่อน พ.ศ. 2449		10.ซิ่นก๊วย	
		11.กิเลน	

สถาปัตยกรรมศาลเจ้าที่มีประวัติการสร้างสามารถนำเสนอเป็นตัวอย่างอาคาร
สถาปัตยกรรมจำนวน 10 ศาลเจ้า แม้ว่าตัวอาคารบางศาลเจ้าจะมีการซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงจาก
รูปแบบเดิม แต่ก็มีคุณค่าด้านประวัติความเป็นมาของชุมชนด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านเศรษฐกิจ
สังคมและการเมือง สามารถศึกษาประวัติชุมชนได้จากศาลเจ้าแม้จะไม่มีการบันทึกการ
ซ่อมแซมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม

ด้านประติมากรรมจำนวน 8 ประเภทแสดงให้เห็นประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อ
สายจีนตั้งแต่สมัยก่อนอยุธยา เนื่องจากวัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่มีประวัติความเป็นมา
และรายละเอียดมากมาย ตัวอย่างประติมากรรมที่เลือกศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมคน
ไทยเชื้อสายจีนที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะศาลเจ้าที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้านจิตรกรรมจำนวน 11 ประเภทแสดงให้เห็นความสำคัญของการประยุกต์และการ
ถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนจากแผ่นดินแม่ของชาวไทยเชื้อสายจีน จิตรกรรมเป็นการแสดงการ
สื่อสารประวัติศาสตร์การเดินทางของชาวไทยเชื้อสายจีนนอกจากจะแสดงออกมาเป็น
สถาปัตยกรรม ประติมากรรมแล้ว ยังแสดงออกมาในรูปจิตรกรรมที่ใช้สีสรรคังดงาม และ
ถ่ายทอดเป็นภาษาและวรรณกรรมอย่างเป็นเอกลักษณ์

เชิงอรรถ

¹พศ.ดร.ธีรยุทธ วัฒนาศุภโชค "Guanxi" : สัมพันธระหว่างบุคคล กลยุทธ์หลักเจาะธุรกิจจีน” แยกย่อยกลยุทธ์ ประชาชาติธุรกิจ หน้า 8 วันที่ 23 สิงหาคม 2547 ปีที่ 28 ฉบับที่ 3612 (2812) คุรายละเอียดใน Doug Guthrie and Junmin Wang, **Business organization in China**, <http://business.gwu.edu/dean/publications/pdf/china/business-organizations-in-china-2006.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2555 และในศิริลักษณ์ มาศวิระยกุล, บทวิเคราะห์เกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียอาคเนย์, [http:// www.polpacon 7.ru.ac.th /download/article/บทความ%2029.doc](http://www.polpacon.7.ru.ac.th/download/article/บทความ%2029.doc) เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2555

²ระเบียบการปกครองของคณะสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย ได้กำหนดให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมในราชสำนักของพระสงฆ์อนัมนิกาย ต่อมาได้รวมเอาพระสงฆ์จีนนิกายเข้าไปด้วย แสดงถึงความจงรักภักดีของคณะสงฆ์ทั้ง 2 นิกาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์เหล่านี้ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ในทำนองเดียวกันกับพระสงฆ์มอญที่ได้รับมาแล้วในรัชกาลที่ 4 แต่เนื่องจากพระสงฆ์จีนนิกายและอนัมนิกายนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายานและประกอบพิธีกรรมที่ต่างไปจากพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท คือ พระไทย และพระมอญ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีทำเนียบสมณศักดิ์สำหรับพระสงฆ์ญวนจีนต่างหาก และโปรดเกล้าฯ ให้มีสมณศักดิ์สำหรับพระสงฆ์จีนด้วยในคราวเดียวกัน อีกทั้งให้เลื่อมพระสงฆ์ ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ขึ้นเป็นพระครู พระปลัด รองปลัด (เทียบด้วยสมุห์) ผู้ช่วยปลัด (เทียบด้วยใบฎีกา) และได้พระราชทานสัญญาบัตร มีราชทินนามและพัดยศ จำลองแบบมาจากพัดยศของพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทแต่มีขนาดเล็กกว่า คณะสงฆ์อนัมนิกายเดิมให้สังกัดกรมท่าซ้ายในความดูแลของพระยาโชฎีกกราชเศรษฐี (ปั้น) และมีขุนอนัมนัสมการเป็นผู้ดูแลพระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายควบคู่กันไป โดยให้เป็นผู้แทนติดต่อกับสำนักพระราชวัง กรมธรรมการและกรมท่าซ้าย ต่อมาจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้โอนพระสงฆ์ทั้งฝ่ายอนัมนิกายและจีนนิกาย มาขึ้นกับกระทรวงธรรมการ เมื่อพ.ศ.2441 ปัจจุบันวัดญวนมีสถานะเป็นองค์กรทางศาสนาเทียบเท่ากับมหาเถรสมาคมภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

³สมเด็จพระจักรพรรดิชิงกวงซวี (光绪帝; Guāngxù) พระนามเดิมว่า อ้ายซินเจวี่ หลัว ไข่เถียน (愛新覺羅載湉; Aixin-Jueluo Zàitián) ครองราชย์วันที่ 14 สิงหาคม 2414-ถึงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2451 เป็นพระโอรสในเจ้าชายซุนที่ 1 ซึ่งเป็นพระอนุชาในสมเด็จพระจักรพรรดิเสียนเฟิง พระราชชนนีคือพระขนิษฐาในพระนางซูสีไทเฮา ขึ้นครองราชย์ตั้งแต่พระชนมพรรษา 3 พรรษา

⁴ คูรายละเอียดในตัวน ถี เซิง และ บุญยั้ง ไร่สุขศิริ, **ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย** กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท ส่องสยาม จำกัด 2543.

⁵th.wikipedia.org/wiki/ศาลเจ้าแม่ทับทิม เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁶เนตรนภา แก้วแสงธรรม ยานะชโกวา, **ไหว้เทพเจ้า 9 ศาลจีนมงคล** กรุงเทพฯ ฯ : อัมรินทร์, 2554 หน้า 49

⁷[www.touronthai.com/วัดจีนประชาสโมสร_\(วัดเล่งฮกยี่\)](http://www.touronthai.com/วัดจีนประชาสโมสร_(วัดเล่งฮกยี่)) เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁸เนตรนภา แก้วแสงธรรม ยานะชโกวา, **แหล่งเดียวกัน** หน้า 66

⁹ อีกตำนานหนึ่งกล่าวถึงประวัติไว้ว่าเดิมพระนางเป็นสามัญชนผู้หญิงพรหมจรรย์พำนักอยู่ในราชอาณาจักรทางทิศเหนือ กษัตริย์แห่งอาณาจักรนี้ทรงทราบข่าวของนางจึงได้ขออภิเษกสมรสจนพระนางได้มีพระโอรสถึง 9 องค์ อาณาจักรแห่งนี้มีกษัตริย์ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม ทศพิธราชธรรม ความเป็นธรรม ราษฎรต่างได้รับความสุขกันถ้วนหน้า ขณะนั้นเทพหยวนชื่อ เทียนจวินเทพผู้ปกครองท้องฟ้าในศาสนาเต๋าเสด็จผ่านทางอาณาจักรนั้นทรงเห็นจึงเหาะลงไปหาท่านอ๋อง มเหสีและโอรสทั้ง ๙ องค์ แล้วตรัสชวนให้ขึ้นสวรรค์ไปพร้อมกัน ทรงสถาปนา นางให้เป็นเทพโถ้วหมู่หยวนจวินและโอรสทั้งเก้าเป็นเทพกลุ่มดาวเหนือที่เรียกว่า จิวหวงต้าตี้ หรือ กิวอ๋องไต่เต่ ตำนานหนึ่งจากคัมภีร์ของเต๋า กล่าวเกี่ยวกับเทพเต๋าบ้อหยวนกุนไว้ว่า วันหนึ่งพระนางได้เสด็จประพาสอุทยานเสด็จไปถึงสระน้ำพุร้อน และสระบัวทรงหลงใหลน้ำอุ่นจึง

เสด็จลงทรงน้ำอุ่นในสระ ปราบภูว่ามีดอกบัวตูมกำลังทยอยกันโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำจำนวน ๕ ดอกในดอกบัวนั้นมีเด็กผู้ชายพระนางจึงทรงนำขึ้นไปพระตำหนัก ทรงเลี้ยงเป็นบุตรทั้งเก้าองค์ และทรงได้รับการสถาปนาพระนามว่า เป่ย์โต้วจิวจินเซ็งเต๋อเทียนจวิน(北斗九真聖德天后) <http://www.phuketvegetarian.com/borad/data/4/0220-1.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2556

¹⁰<http://www.samsenvilla.com/index.php/blog-categories/kin-j/item/47-god-of-je> เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2556

¹¹ <http://www.banbung.in.th/Seansuitai.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2556

¹² ชุนวิจิตรมาตรา, เรื่องของเมืองชล ฯ พระนคร: โรงพิมพ์ข้าวพานิชย์, พ.ศ.2497 หน้า 28

¹³ สุบิน สืบสงวน “เรื่องเมืองบางปลาสร้อย หรือเมืองชลบุรี” ใน อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายวิชัย อุณาภูล ฌ เมรุวัดใหญ่อินทาราม ชลบุรี 23 พฤษภาคม 2519 กรุงเทพฯ :ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, 2519, หน้า 13-15คุณสุบิน สืบสงวนได้บันทึกไว้ว่าไฟไหม้เมืองชลบุรีเมื่อปี พ.ศ.2457 หลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จจังหวัดชลบุรี 6 ปี ทรงบันทึกว่า “..ตลาดเมืองชลนี้ตั้งแต่ไฟไหม้แล้วไม่ได้เคยมาเห็นอีกเลย”

¹⁴ ความเห็นของ Ni Yu นิติปรัชญาโทสาขาบริหารศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งทำหน้าที่ผู้อ่านภาษาจีน

¹⁵วสันต์ ชีวะสาธน์,"แผนที่ภูมิทัศน์ศักดิ์ : ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม ” ศาลเจ้าและศาสนสถานอื่น หน้า 3

¹⁶ <http://www.watkhilung.org> เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2555

¹⁷<http://www.rayong-culture.org> เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2553

¹⁸ตัวน ถี่ เซิง และ บุญย้ง ไรรุขสิริ, แผล่งเดียวกัน หน้า 107

¹⁹บุญเดิม พันรอบ “วัฒนธรรมจีนที่ศาลหลักเมืองในภาคตะวันออก” วารสารศิลปกรรม
บูรพา ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มิถุนายน – พฤศจิกายน 2555 หน้า 58-74

²⁰th.wikipedia.org/wiki/วัดเทพพุทธาราม เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2556

²¹http://www.thai-tour.com/thai-tour/east/trad/data/place/pic_citypole.htm เข้าถึงเมื่อ
วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2553

²²ดูรายละเอียดในตัวน ถี่ เซิง และ บุญย้ง ไรรุขสิริ, แผล่งเดียวกัน

²³กุลศิริ อรุณภักย์, ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพฯ ฯ กรุงเทพฯ ฯ : มิวเซียมเพรส,2553,หน้า

21

²⁴จ. วิลเลียม สกินเนอร์, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. สังคมจีนในประเทศไทย :

ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้า, 2548. หน้า 131-132และดูรายละเอียดใน
ล.เสถียรสุด, เรียบเรียง ประวัติวัฒนธรรมจีน กทม: ห้างหุ้นส่วน ภาพพิมพ์ , พ.ศ.2509 หน้า
225-229 เห็นว่าชำปอกน่าจะเกี่ยวข้องกับพวกแต้ฮั่วซึ่งน่าจะเป็นชนชาติอาหรับนับถือศาสนา
อิสลามในยุคนาน คำว่าชำปอ น่าจะหมายถึงพวกแต้ฮั่ว คำว่ากงแปลว่าปู่หรือนิยมเรียกผู้สูงอายุ
หรือคุณธรรมสูง ชาวจีนรู้จักแต้ฮั่วในนามชำปอก ชาวจีนในไทยเรียกวัดพันญเชิงวรวิหารเป็น
วัดชำปอกอาจจะเพราะแต้ฮั่วเคยมาแะที่วัดนี้ คำว่าชำปอกของแต้ฮั่วกับชำปอกในพุทธ
ศาสนามีความหมายแตกต่างกัน ชำปอในพุทธศาสนาแปลว่าไตรรัตน์และไม่ได้ต่อคำว่ากงซึ่ง
แปลว่าปู่ นอกจากนี้มีคำว่าซือกงแปลว่าพระอาจารย์หลวงปู่ จีนในไทยออกชื่อชำปอกมักจะ
หมายถึงวัดพันญเชิงวรวิหารหรือวัดกัลยาณมิตรมหารวิหารนั้นเป็นการเอาชื่อแต้ฮั่วไปปะปน
กับคำว่าไตรรัตน์

²⁵ หลวงจีน(เย็นบุญ) คณาณัติจีนพรต, พระมหากรุณาธารณี กรุงเทพ ฯ : ไทยวิถินการพิมพ์, 2539 หน้า 118

²⁶ <http://www.phuketvegetarian.com/borad/data/2/0196-1.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2556 และ <http://www.buddhaweekly.com/the-first-doctor-medicine-buddha-bhaisajyaguru/> เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2556 คูรายละเอียดในล.เสถียรสุด, เรียบเรียง ประวัติวัฒนธรรมจีน กทม: ห้างหุ้นส่วน ภาพพิมพ์ , พ.ศ.2509 หน้า 109-110

²⁷ ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, แหล่งเดียวกัน หน้า 49

²⁸ <http://www.chanthaburi.go.th/tour/detail/lenghuayi.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2556

²⁹ หลวงจีน(เย็นบุญ) คณาณัติจีนพรต, แหล่งเดียวกัน หน้า 114,172, 174,และ 188

³⁰ [http://hselearning.kku.ac.th/UserFiles/chapter6\(2\).pdf](http://hselearning.kku.ac.th/UserFiles/chapter6(2).pdf) เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2556

³¹ ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, แหล่งเดียวกัน หน้า 29-30.

³² กุลศิริ อรุณภักย์, ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพ ฯ กรุงเทพ ฯ : มิวเซียมเพรส,2553, หน้า 88-94

³³ ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, แหล่งเดียวกัน หน้า 34

³⁴ กุลศิริ อรุณภักย์, แหล่งเดียวกัน, หน้า27-29

³⁵ th.wikipedia.org/wiki/เจ้าแม่กวนอิม เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2556

³⁶ ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, แหล่งเดียวกัน หน้า 26.

³⁷ ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, แหล่งเดียวกัน หน้า 22-23.

³⁸จี. วิลเลียม สกินเนอร์, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. **แหล่งเดียวกัน** หน้า 83.

³⁹ศาลเจ้าแม่บูชาเป็นศาลเจ้าเก่าแก่อายุประมาณ 180 ปี เดิมศาลเจ้าแม่บูชาเป็นอาคารไม้และทรวดโถม ภายในศาลมีเจี๊วไม้ 3 อันบูชาไว้คู่กับประติมากรรมเจ้าแม่บูชา จากการสัมภาษณ์คุณหัสชัย จ้อยสิทธิการสมาคมสว่างอุทยานธรรมสถาน พานทอง เห็นว่าเดิมศาลเจ้าแม่บูชาน่าจะเป็นศาลเจ้าแม่ทับทิมมาก่อน เดิมชื่อศาลอามา มีคนทรงเจ้าชื่อนางบูชา ภายหลังสร้างศาลเจ้าแม่บูชาหรือที่ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ซิกเซียมาหรือซิดเซียมา เปลี่ยนจากแสดงงิ้วมาเป็นลิเกสมโภชน์แทน ได้ก่อสร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นแทนอาคารหลังเก่า สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2516 ดูรายละเอียดใน พิธีเปิดวิหารเทวสถานแปดเซียน(เจ้เยี่ยงไท้) 40 ม.8 ต.พานทอง อ.พานทอง จ.ชลบุรี 11พฤศจิกายน 2550 ชลบุรี : บริษัทงามช่าง ปรีน แอด มีเดีย จำกัด พ.ศ.2550 หน้า113-115

⁴⁰ บุญเดิม พันรอบ **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประมงภาคตะวันออก** ทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2537 หน้า 4

⁴¹ช่วง 477-222 ปีก่อนค.ศ. เป็นยุคย่อยยุคที่ 2 ในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก ต่อจากยุคชุนชิวโดยในยุคนี้เป็นยุคที่เหลือแคว้นใหญ่ที่ทำสงครามแย่งชิงอำนาจกันเพียง 7 แคว้น คือ ฉู่, ฉี, หาน, เหยียน, จ้าว, เว่ย และฉิน โดยทั้ง 7 แคว้นนี้ทำสงครามกันมายาวนานถึง 255 ปี ก่อนที่ฉินหวางเจี๊ว(ฉินอ๋องเจี๊ว)จะรวบรวมแผ่นดินจนเป็นปึกแผ่นได้สำเร็จเมื่อ 221 ปีก่อนค.ศ. [th.wikipedia.org/wiki/หน้าเข้าถึงเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2556](http://th.wikipedia.org/wiki/หน้าเข้าถึงเมื่อวันที่_15_กรกฎาคม_พ.ศ.2556)

⁴² วรรณภา เชื้อจีน, แปล **ประตู่วัฒนธรรมจีน** กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ พ.ศ. 2551, หน้า 178

⁴³ <http://www.utdid.com> และ <http://www.86wiki.com/view/22296.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁴⁴ th.wikipedia.org/wiki/กิเลน เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁴⁵ลิ ไป ไส-Li-Pei Sai, มงคลจีน **Chinese Good Luck Charms** กรุงเทพฯ ฯ บางกอกมู้ด
พ.ศ.2552 หน้า 48